

PROLETAREC

ŠTEV.—NO. 1087.

CHICAGO, ILL., 12. JULIJA, (JULY 12,) 1928.

LETO—VOL. XXIII.

VSEBINA.

ČLANKI.

Socialistična stranka — stranka Dela in bodočnosti.

Naloge nemških sodrugov v državni zbornici.

Brezpomembne sople pod kolesom napredka.

Civilne svoboščine in državljanstvo.

“Purgarski” nazori francoskih politikov.

“Delavec” v Detroitu.

Treba je poštene stranke, ne pa “poštenega” moža!

Splošna zahteva po osvoboditvi Thomas J. Mooney-ja.

Kdo kontrolira univerze.

Zmaga nemškega proletarijata.

Delavske strokovne organizacije v Sloveniji.

IZ NAŠEGA GIBANJA.

Piknik soc. stranke v Westmoreland okraju.

Stavka, krepeljca in progresivni blok.

Strašna smrt sodruga.

Razno iz Detroita.

Drobiž iz Collinwooda.

To in ono od nas.

Zapisnik seje eksekutive JSZ.

Naknadni prispevki soc. klubu v Avelli, Pa.

Šesta konferenca klubov in društev Izobraževalne akcije za severni Illinois in Wisconsin.

Wisconsin.

RAZNO.

Kaj bi moral delavec znati (I. Molek).

Kroutil (J. S. Machar).

Delavski pokret v Sloveniji (A. Vičič).

Periodične smrti in vstajenja “Glasa Svobode”.

Brushov fond za izboljšanje človeškega plemena.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Published by Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba (Jugoslav Workmen's Publishing Co.) Izhaja vsak četrtrek. Published Every Thursday. Naročnina (Subscription Rates): United States and Canada za vse leto (per year) \$3.00, pol leta (half year) \$1.75; Foreign Countries, za leto (per year) \$3.50; pol leta (half year) \$2.00.

Address: PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. — Telephone: ROCKWELL 2864.

CENIK KNJIG

KI JIH IMA V ZALOGI
"PROLETAREC".

NEPOSLOVNE KNJIGE, ROMANI, POVESTI IN ČRTICE.			
AMERIŠKI SLOVENCJI, (izdala SNPJ.), ameriška zgodovina, zgodovina SNPJ in slovenskih naselbin. Ilustrirana. Vezana v platno	\$5.00		
BEDAKOVA IZPOVED, broš. \$1., vezana	1.50		
BOZICNA PESEM V PROZI, (Charles Dickens) broširana ..	.40		
BEG IZ TEME, (ruski pisatelj) broširana \$1.25, vezana	1.75		
BELE NOCI-MALI JUNAK, (F. M. Dostojevskij) povesti, broširana	.50		
BLAGAJNA VELIKEGA VOJVODE, roman, broširana	.75		
SILKE, povesti, broširana	.45		
SOJ ZA PRAVICO, povest, vezana	.75		
BOY, (Lois Coloma), roman, 269 strani, broš. 35c, vezana	.50		
CRNI PANTER, (Milan Pugelj), črtice, broširana	.75		
CVETKE, šopek pravljic	.20		
DEBEK BREZ IMENA, (V. Levstik), vez.	1.20		
DETELJICA, povest, broširana ..	.45		
DON CORREA, (G. Keller), roman ..	.25		
DOBE, (Dr. Ivan Lah), povest, vezana	.45		
DE HINKO DOLENEC, zbrani spisi, broš.	.60		
DVE SLIKI, povest, broširana	.60		
FILIZOFSKA ZGODEBA, (Alojz Jirasek), broš. 40c, vezana	.50		
FRANČKA in drugo, povest broširana	.40		
SOLEM, (G. Meyrink), roman, broš. 75c, vezana	1.00		
HEPTAMERON, (Margareta Valoiska), povest, broširana	.40		
HUMORESKE, GROTESKE IN SATIRE, (VI. Azov in Teffi), broširana	.60		
IGRALEC, (F. M. Dostojevski), broširana, 264 st.	.75		
JIMMIE HIGGINS, (Upton Sinclair, prevel L. M.) vezana v platno	\$1.00		
JUG (P. Chochołoušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana 85c, vezana v platno	*1.25		
JUNAK NABEGA ČABA, (M. J. Lermontov), broširana	.75		
JURKICA AGICEVA, (Ka. Šandor-Gjalski), povest, 360 strani broširana 75c, vezana v platno	1.00		
KAJ SI JE IZMISLIL DOKTOR OKS, (Jules Verne), broširana ..	.35		
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75		
KONFESIJE LITERATA, (J. S. Machar), zbirka spisov, trdo vezana	.75		
KRES, letnik, 1923 lično vezan ..	1.50		
KUHINJA PRI KRALJICI GOŠJI NOZICI, (Anatole France), broširana 85c, vezana	1.10		
LETEČE SENCE, (S. H. Vajansky), roman	.50		
LISJAKOVA HOI, povest, broširana ..	.50		
LJUDSKE POVESTI, (Fr. Jaklič), broširana	.65		
LJUDSKE PRIPOVEDKE, (L. N. Tolstoj), broš.	.85		
MARJETICA, idila, broširana	.75		
MATERINA ŽBTEV, pripovedke iz Dalmacije	.75		
MOJE ŽIVLJENJE, (Ivan Cankar), broširana, 168 strani, 60c; vezana v platno ..	.85		
NA KRIVIH POTIH, povest, broširana ..	.40		
NESREČNICA, (I. S. Turgenjev), broš.	.50		
OBCINSKO DETE, (Bran. Nušič), roman dojenčka, broš.	.65		
OBISKI, (Izidor Cankar), vezana ..	1.40		
OB 50-LETNICI DR. JANEZA EV. KREKA	.25		
OGLENICA, povest, broširana	.40		
PASTI IN ZANKE, (I. S. Orel), broširana ..	.40		
PATRIA, povest iz irske junaške dobe, broširana ..	.40		
PIKOVA DAMA, (A. S. Puškin), povest, broš.	.40		
PISANA MATI, povest, broširana ..	.45		
PLEBANUS JOANNES, (L. Pregelj), broširana ..	.75		
POJEDINA PRI TRIMALHIJONU, povest, broš.	.40		
POVEST O SEDMIM OBEŠANIH, (Leoid Andrejev), broširana ..	.60		
POVESTI, (Lovro Kuhar), broš. broširana, 210 strani ..	.75		
POVESTICE, (Rabindranath Tagore), broširana ..	.40		
POZIGALEC	.25		
PRAVLJICE, (Fr. Milčinski), s slikami, vez.	1.00		
PRELEPA VASILJICA, in druge ruske pravljice, broširana ..	.40		
RAZNE POVESTI, broširana	.70		
SAMOSILNIK, (A. Novačan), deset povesti, broširana ..	.75		
SAVICEV PESIMIZEM, (E. Kristan), novela, broširana ..	.50		
SOSEDJE in druge novele, (A. P. Čehov), broširana ..	.80		
SROE, novele, vezana ..	.50		
SREČOLOVEC, povest, broširana ..	.35		
SPISI ANDEJČKOVEGA JOŽETA, V. zv. vezan	.70		
I. III, IV., VI., VII., VIII. zv. broširani, po ..	.30		
S POTI, (Izidor Cankar), potopisne šetrtice, broširana ..	.75		
SPOVED, (L. N. Tolstoj), broširana ..	.40		
STARA DEVICA, povest, broširana ..	.45		
STAROINDIJSKE PRIPOVESTI s slikami, (Jos. Suchy), broširana ..	.35		
STEPNI KRALJ LEAB IN HISA OB VOLGI, (I. S. Turgenjev in S. Stepanjak), povesti, broširana ..	.60		
SVETOBOR, povest, broširana ..	.65		
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani ..	.75		
TIK ZA FRONTO, (D. Feigel) broširana ..	.65		
TRI POVESTI, (L. Tolstoj) broširana ..	.40		
UDOVICA, (I. E. Tomie), povest 350 strani, brošir. ja 75c, vezana v platno ..	1.00		
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.	.30		
VITEZ IZ RDEČE HISE, (Alexander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25		
ZABAVNA KNJIŽNICA, zbirka povesti in črtic, broširana ..	.65		
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana ..	.75		
ZAJEDALCI, (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno ..	1.75		
ZA SREČO, povest, broširana ..	.45		
ZELENI KADER, (I. Zorec), povest, broš.	.45		
ZENINI NABE KOPNELE, (Rado Murnik), broširana ..	.30		
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana ..	1.25		
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana ..	2.00		
JOS. JURČIČ, zbrani spisi, II. zv. vezan ..	1.50		
PESMI IN POEZIJE.			
BASNI, (Jean de la Fontaine, iz francoščine prevel L. Hribar) vezana ..	1.00		
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana ..	.90		
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba ..	.50		
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana ..	.90		
POHORSKE POTI, (Janko Glaser), broširana ..	.35		
PRESERNOVE POEZIJE, vez.	.75		
SLUTNJE, (Ivan Albrecht), broširana ..	.45		
STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (O. Golar), broš. 90c, vez.	1.25		
STREP IZ JUDEJE, (J. S. Machar), vezana ..	1.10		
SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana ..	.65		
SOLNCE IN SENCE, (Ante Debeljak), broširana ..	.50		
SVOJEMU NARODU, Valentin Vodnik, broširana ..	.25		
SLEZKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba ..	.50		
TRBOVLJE, (Toma Seliškar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana ..	.75		
TRISTIA EX SIBERIA, (Vojislav Mole), vezana ..	1.25		
V ZARJE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesnitve, broširana ..	.40		
IGRE			
ANPISA, (Leoid Andrejev), broširana ..	.50		
BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana ..	.75		
ČARLJEVA ŽENITEV-TRIJJE ZENINI, (F. S. Tuchačar), dve šalo-igri, enodejanske, broširana ..	.25		
GOLGOTA, (M. Krlež), drama v treh dejanjih ..	.50		
GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana ..	.60		
HRBTENICA, (Ivan Molek) drama v treh dejanjih s prologom in epilogom ..	.25		
KASLIJA, drama v 3 dejanjih ..	.75		
JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana ..	.75		
MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana ..	.75		
(Nadaljevanje na 3. strani platnic.)			

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 1087.

CHICAGO, ILL., 12. JULIJA, (JULY 12,) 1928.

LETO—VOL. XXIII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

SOCIALISTIČNA STRANKA — STRANKA DELA IN BODOČNOSTI

WILLIAM H. HENRY, tajnik socialistične stranke, je priobčil v brošuri "Socialism today", pod vzglavjem "Faces to the Future", članek, ki se tako odlikuje po poznavanju dejanskih razmer, da ga podajamo na tem mestu v prevodu.

"Socialistična stranka je Delavska stranka Amerike. V letošnjo kampanjo je stopila z entuzijazmom in ojačeno aktivnostjo.

Stari duh, ki je vladal v stranki pred vojno, je spet zavel v vseh krajih dežele. Država za državo se reorganizira: vrše se nominacije kandidatov in pri vseh sodrugih se očituje resna volja, da se ustvari močno stranko, ki bo delala čast stvari socializma.

Socialistična stranka te dežele se je leta 1924 pridružila gibanju, kateremu je načeloval senator La Follette in ki je stremelo za tem, da se udeležiti samostojna delavska politična akcija. Socialisti so upali, da bodo sile, ki so prišle takrat na plan, ustvarile močno in silno Delavsko stranko, slično angleški Delavski stranki (Labor Party). Toda že po prvi bitki so vrgle puško v koruzo ter odšle, odkoder so prišle. Zapadle so spet staremu mrtvilu v času, ko so se kapitalisti valjali v bogastvu, ki ga je produciralo Delo. V nobeni drugi deželi sveta noče organizirano delavstvo krvaveti in se znojiti ter istočasno podpirati političnih voditeljev, ki zastopajo velekapital.

In še druga panika grozi ameriškemu narodu. Nobenega dvoma ni, da se bodo — z ozirom na nenavadno produktivno silo dela v tej deželi, ki mu je na razpolago moderna mašinerija in drugi pomožni viri — nadaljevali cikli o "prosperiteti" in mizeriji, dokler se bo vzdržal kapitalizem. In dočim živi delovno ljudstvo v največjem uboštvo, dočim je milijone delavcev brez dela in zaslužka, pa poročajo denarni knezi o svojih nečuvenih profitih. In da je mera polna: sodišča so vedno poslušna pri roki s svojimi zloglasnimi "indžunkšni", da zatro ž njimi še ono malo dobrin, ki si jih je priborilo delavstvo, da jim je moč preživeti sebe in svoje.

Podoben položaj vlada tudi v agrikulturnih ali farmerskih okrajih. Farmerji ne izgubljajo samo svojih farm, pač pa jim je tudi v tisoč in tisoč slučajih nemogoče plačati svojih davkov. Že dolga leta prosijo odpomoči tem neznosnim razmeram, toda politični reprezentantje kapitala, ki so prišli v svoje urade s pomočjo farmerskih in delavskih glasov, jih tolažijo z večnimi obljubami, v resnici pa niti z mezinem ne mignejo v izboljšanje njih razmer. Mnogo tisoč farmerjev v poljedelskih okrajih ni samo zadolžilo svojih kmetij, pač pa je izgubilo tudi svoje trdo prihranjene dolarje, ko je skrahiralo nebroj bank, kjer so imeli naložene svoje prihranke.

V sredi teh razmer pa tičijo politiki obeh starih meščanskih strank do vratu v graftu. Zadnja razkritja pokazujejo, kako velike korporacije finansirajo ves ogromni ustroj starih strank, hkrati pa okrajajo ljudstvo za milijone in milijone potom davkov, obresti in profita. Zgodovina ne beleži bolj infamnega in bolj lopovskega ljudskega okrajevanja in oplenjevanja, kakor je to, ki je bilo zadnje čase razkrito.

Razvoj produktivnosti v tej deželi je dosegel točko, ko ni nikjer nobenega vzroka več za revščino in mizerijo. Danes ne bi smelo biti niti enega brezposelnega delavca. Toda vsa mašinerija, ki tako neznansko pomnožuje produktivnost delavca, je v rokah male skupine ljudi, ki obratuje te stroje v svoj lastni profit in dobrobit. Zato ne moremo pričakovati pod kapitalizmom boljšega sistema, pač pa lahko pričakujemo še več brezposelnosti, še več uboštva, bolezní, blaznosti in vseh ostalih nadlog, ki uspevajo in brsté pod sedanjim krivičnim sistemom profita za posameznike.

Socialistična stranka je Delavska stranka Združenih držav. Naša platforma je delavska platforma. Nobena stranka v tej deželi, ki si hoče zasigurati pozicijo v narodu, se ne more dolgo zoperstavljeti silam reakcije ter obenem obstojati kot stalna delavska politična stranka, če nima socialističnega programa in če ni socializem njen končni cilj."

Tako torej William H. Henry, tajnik socialistične stranke. K temu je pripomniti še to-le:

Nedavno sta se vršili z velikim pompom konvenciji obeh ameriških meščanskih strank, ki sta izbrali svoje kandidate za prihodnja predsedniška in podpredsedniška mesta. Eni kakor drugi obljublajo delavstvu vse mogoče dobrine in zlate gradove, če jim odda svoje glasove. Koliko je dati na te obljube, to ve danes vsak razredno zaveden delavec, ki se bo z gnevom obrnil od kandidatov strank, ki temeljita na korupciji, lažipropagandi o namišljeni prosperiteti in hipokritskem zavajanju širokih mas. Čas je, da vemo, kje stojimo, kam spadamo in komu imamo oddati svoje glasove!

Ameriški socialisti dvigajo glave kvišku, proti solncu. Naša upanja in aspiracije gredo vsporedno z gibanjem socialistov vsega sveta, in njihovo stališče ne pozna kompromisov. Pozna samo vero v — končno zmago!

Naloge nemških sodrugov v državni zbornici

Nemške socialiste čakajo velike naloge tekom prihodnjega zasedanja nemške državne zbornice. Ena teh je, da se izpremeni notorični paragraf 218. (ki se nanaša na splavljenje ploda) v toliko, da se doseže zadovoljiva solucija istega napram ženam delovnega ljudstva. Kljub odporu vseh reakcionarnih nemških strank in frakcij v parlamentu so socialisti dozdej uspeli že v toliko, da so dosegli najmanjše zaporne kazni za abortacijo, ki jih je bilo mogoče doseči v danih razmerah.

V sedanjem zasedanju parlamenta bodo spravili nemški sodrugi na površje tudi pereče vprašanje ženstva, ki je zaposleno v različnih panogah nemške industrije. Že nebroj let se potegujejo socialisti v Nemčiji za to, da se da ženskam čim večja prilika izvežbanja, da se že končno zamaši usta delodajalcem, ki plačujejo splošen osem-urni delavnik, katero vprašanje bo tudi zdaj v ospredju, bo oster. Rešitev tega vprašanja je še mnogo važnejša za ženske nego za moške delavce. — Zahtevala se bo protekcija za matere ter varstvo zakona za delavke-služkinje in za poljske delavke. V pogledu zakona, nanašajočega se na materinstvo, je nemška socialistična stranka dosegla dozdej že toliko, da že dve tretjini vseh nemških žena lahko računa na porodniško pomoč, vsebujočo asistenco babic in zdravnikov, brezplačna zdravila itd. Toda vsa ta pomoč pa še vedno ni zadostna, to pa zato ne, ker opozicije vseh reakcionarnih strank stavijo vse mogoče ovire človekoljubnim zahtevam socialistov, ki hočejo izposlovati delovnemu ljudstvu človeka vreden in dostojen obstanek.

Brezpomembne cokle pod kolesom napredka

Preteklo je že skoro tristo let, odkar so privlekli Galilea Galilei-ja, slavnega astronoma in filozofa, pred tribunal rimske inkvizicije, kjer so ga obdolžili krivoverstva. Njegov zločin je obstojal v tem, ker je branil in zagovarjal Kopernikovo teorijo o vrtenju zemlje okoli solnca. Dolge mesece je bil ta briljantni znanstvenik — tedaj že skoro 70-letni starček — zaprt v palači svete inkvizicije, dokler ga niso z raznimi grožnjami prisilili, da je preklical svoje nazarjanje.

Ko je klečeči starček — zlomljen na duhu in telesu — ponovil formulo preklica, je z muko vstal in zasepetal: "*E pur si muove!*" — "In vendar se suče!" (namreč zemlja okoli solnca, kajti takrat je vladal cerkveni in splošni nazor, da se suče solnce okoli zemlje).

Razni zgodovinarji zanikavajo ta incident ter ga proglašajo za navadno legendo. Nu, pa recimo, da je samo legenda, vendar je vsebovane v nji več resnice, kakor v vsakem drugem zgodovinskem dejstvu. Zemlja se suče, to danes vsakdo ve. Galileo je nesmrten, slaven in čaščen, dočim je onih sedmero kardinalov, ki so podpisali njegovo obsodbo, že davno mrtvih in pozabljenih.

Žive resnice, pa naj jo reprezentira teorija ali socialna filozofija, ne zatre noben cerkven ali državni edikt, niti je ne starejo muke v mučilnici!

Koliko progresivnih gibanj je bilo že pritisnjenih ob steno po močeh nazadnjaštva in teme, toda vstala so spet močnejša in silnejša kot prej. — *E pur si muove!*

Socialistično gibanje je eno najznačilnejših gibanj v tem pogledu. V dveh generacijah svojega obstoja in življenja je bilo neprestano zatirano in potiskano k tlom po silah tiranije in reakcije. Voditelje tega gibanja so zapirali, preganjali in izganjali, sodruge in somišljenike provocirali in črnili. Neštetokrat in neštetokrat je bilo socialistično gibanje že proglašeno mrtvim, pa vselej se je dvignilo, močnejše in silnejše k novim borbam, liki ptič Feniks iz pepela. To je neovržna zgodovina socializma v vsaki napredni in civilizirani evropski deželi, kjer je zdaj socializem ena najvitalnejših in najpotentnejših političnih sil.

Ameriški socialisti pravkar vstajamo iz take perijode reakcije in letargije. Deset let je bilo naše gibanje zanemarjano in tlačeno, ker so se proti njemu združile silne kombinacije nasprotnikov. Toda gibanja, ki stremi po progresivnosti in pravici, po svobodi in miru, ni mogoče uničiti; to gibanje ne more umreti, če hoče obstojati civilizacija LJUDI.

Civilne svoboščine in državljanstvo

Resolucija socialistične konvencije.

Socialistična stranka Amerike svari državljane pred nevarno tendenco nekaterih sodnikov, ki odklanjajo podelitev državljanstva vsled političnih in ekonomskih nazorov. Ta politika tvori v zadnjih letih važno fazo reakcionarne gibanja, ki stremi za tem, da terorizira in ustrahuje vse, ki imajo drugačne nazore, kakor so nazori vladajočih političnih in ekonomskih skupin. Ta politika stremi dalje za tem, da se zatre svobodno in neodvisno mišljenje ter da se podeljuje državljanstvo samo za ceno intelektualnega strahopetstva in politične servilnosti. To je indirektno stremljenje forsiranja nasilja in protektiranje interesov vladajočih razredov.

V zadnjih letih se je često vporabljal to politiko proti stavkajočemu delavstvu, s čemer je postala orožje v rokah delavskih izkoriščevalcev. *Če se priseljenemu delaveu odkloni državljanstvo vsled njegove lojalnosti napram delavskemu razredu, ki se bori za izboljšanje ekonomskih kondicij, tedaj je postalo državljanstvo stvar servilnega podložništva napram knezom ameriške industrije.*

Dalje opozarjamo tudi na dejstvo, da približno 1.500 bivšim političnim kaznjencem ni bilo restavrirano njihovo državljanstvo, ko so bili osvobojeni iz ječ. Ta presenečljiva zaničnost, da se ne da polne pravice onim možem in ženam, katerih prestopki so bili čisto političnega značaja, kaže na nevarne smernice politike v zvezi z državljanstvom. Mi smatramo, da je državljan, čigar politično prepričanje je tako iskristalizirano in trdno, da ga niti strah pred ječo ne omaje, da je tak državljan pridobitek skupine ter da se mu mora takoj restavrirati njegovo državljanstvo.

Netolerantna plutokracija želi s svojimi političnimi agenti izpodkopati temelje ameriških civilnih svoboščin v upanju, da podaljša s tem dobo svojega nadvladja. Socialistična stranka nasprotuje vsem takim in podobnim despotičnim tendencam in poziva proti njim v boj vse prijatelje človeške svobode.

Papagaj pravi

Združenje tistih dveh jednot nam je prineslo samo izredne asesmente in pa prepire. Najboljše je, da smo vsak zase.

“Purgarski” nazori francoskih politikov

Eksekutiva Delavske in socialistične Internacionalne je o priliki prvomajskih proslav založila in izdala dopisnice s sliko italijanskega socialističnega poslanca Matteottija, ki je postal žrtev infamnega zločina fašistične drhali, katera tišči z železno peto k tlom italijansko delovno ljudstvo. Te dopisnice naj bi se prodajale po vseh deželah in čisti prebitek je namenjen Matteottijevemu fondu, Mednoradnemu skladu za odpomoč. Center založbe je bil v Bruslju, odkoder so se razpošiljale te dopisnice na vse strani Evrope. Izjemo je naredila samo Francija, ki je dopisnice vrnila na mesto oddaje, ne da bi pri te mavedla kakršenkoli vzrok.

Paul Faure, tajnik francoske socialistične stranke in član francoskega parlamenta, je takoj objavil ta “herojski” akt francoske politike v socialističnem glasilu “Popolaire”. Tri dni zatem pa je prejel od merodajnih francoskih oblasti obvestilo, da je dovoljenje pošiljanje dotičnih kart v Francijo . . . Bilo je torej treba šele javne intervencije v listu, ki je pokazala svetu purgarsko-malenkostno naziranje francoske politike, da so se zavedle merodajne oblasti svoje smešnosti in preklicale svoj famozni prvi odlok.

***

Švicarski socialisti zavrnilo povabilo Madžarske

Ogrska Trgovska zbornica je povabila člane švicarskega parlamenta na gostovalno turnejo po Ogrski. Socialistična skupina švicarskega parlamenta je na svoji seji dne 12. junija obravnavala tudi to vprašanje ter sklenila, da se te turneje, z ozirom na politični položaj Madžarske, ne udeleži.

Zanimivo bi bilo vedeti, kateri švicarski demokratje in republikanci bi bili pripravljeni potovati kot gostje madžarskih oblasti po deželi belega terorja.

Skrinja modrosti.

GREH ŽIVI OD hinavščine. Hipokrit greši v veri, da mu je dana prilika dobiti odpustanje in milost. Človek ne veruje v greh, ampak v človeka, ki se ne plazi vsled lažnjivega kesanja, ki ne klone, ampak živi kot človek, ki se ravna po pravilu: Kar ti ne želiš da bi drugi tebi storili, tudi ti drugim ne stori. In gre še korak dalj v svojem evangeliju: Vse, kar želim storiti dobrega sebi, se bom trudil storiti tudi drugim.

Kaj bi moral delavec znati

(Predaval Ivan Molek v Sheboyganu, Wis., dne 26. februarja 1928.)

V DELAVSKIH KROGIH večkrat naletimo na očitke, da so poljudno-znanstvena predavanja za delavce potrata časa. Dokazujejo nam, da delavcu nič ne koristi, če ga učimo to ali ono iz moderne vede. Prvič pravijo, da navaden delavec z ljudskošolsko izobrazbo nima podlage, nima dovolj pojma, da bi vse to, kar mu povemo ali napišemo, dobro razumel; drugič se pa tudi ne briga, da bi si to zapomnil.

Takole dokazujejo: Delavec se predvsem briga za vprašanja, ki so najbližja njegovi eksistenci, njegovi okolici in njegovi vzgoji. Drugo mu ni mar. Povej mu, kako si naj izboljša svoje materialno stanje, kje dobi več kruha, cenejšo obleko in prijetno stanovanje; povej mu, kako bi mogel dobiti toliko plače za svoje delo, da si lahko kupi avtomobil in hišo, polno klet pijače in da bo imel vsak teden dovolj zabave. Skratka: delavec se mora najprej osvoboditi materialnih skrbi, mora biti ekonomsko svoboden in preskrbljen z vsemi potrebščinami za življenje — potem šele se bo zanimal za širšo izobrazbo: za moderno vedo, kulturo in take stvari.

Kaj se briga delavec — tako so mi rekli — za astronomijo, če ga tare skrb, kje dobi delo in kje dobi kruha, da si nasiti prazni želodec? Kaj nam mar, kako daleč je ta zvezda od one, koliko je solnce večje od zemlje ali če so na Marsu ljudje ali ne? Delavec se bolj zanima, kako daleč je od te "šape" do one "šape", kje se dobi deset dolarjev plače na dan in kdaj bo on boss v tovarni. Kaj briga farmarja, kako se dela toča v oblakih! Farmar se zanima le za to, da se toča ogne njegove farme — pri sosedu pa lahko potolče vse, če je sosed nagajiv.

Skratka — tako pravijo očitkarji — delavec se mora najprej naučiti boja za svoje pravice. Znati mora, kaj je revolucija; biti mora dober revolucionar. Delavec se mora najprvo naučiti revolucionarne borbe. Vse drugo mu nič ne koristi, dokler ni svoboden.

Tako pravijo.

Priznati je treba, da ima delavec svoje skrbi in bolj ali manj težak boj za obstanek. Priznam tudi to, da človek, ki je vsak dan nasičen, posluša z večjim zanimanjem razlaganje, kako želodec prebavlja in kako se hrana izpreminja v procesu prebave v stanične snovi, kakor pa človek, ki je lačen. Predpostavljam pa, da lačen človek sploh ne pride v dvorano k predavanju; on se vsekakor bolj zanima trenutno za restavracijo ali pekarijo. Končno je treba priznati, da je velika večina delavcev, ki se ne zanimajo za nobeno znanstveno vprašanje.

Vprašanje pa je: Kako naj ti delavci, ki jih tarejo skrbi in težave, katere tepe pomanjkanje, pridejo v revolucionarno šolo? Kako se naj delavci, ki se ne brigajo — in se ne smejo brigati — za moderno izobrazbo, izobrazijo za dobre revolucionarje?

Stvar je nekoliko podobna onemu kranjskemu rekrutu, ki je rekel, da bi rad bil general, toda k vojakom se mu ne ljubi iti. Delavec bi moral biti dober revolucionar, ne sme pa zapravljati časa za izobrazbo — in ker nima izobrazbe, kakršne mu je treba, ne more biti dober revolucionar! Tako se ta reč vrti v obroču brez konca in kraja.

Stvar bi bila komična in bi nas zabavala, če bi ne bila žalostna za položaj našega delavstva.

Kaj pa mora delavec znati, že hoče biti dober revolucionar, dober bojevnik za svoje interese in svoje pravice? Kaj je pravzaprav revolucionar? Zadnja leta je navada, da se revolucija in revolucionarstvo opeva v gotovih krogih s tako strastjo in s takim čustvom, kakor da je to magija, ki pride kot blisk preko neba in čez noč izveliča ves delavski razred. To se lepo sliši — ampak, prijatelji, pesem o vstajenju pravičnih na sodnji dan se tudi lepo sliši, če je harmonično zapeta. In ko je pesem končana, si lahko obrišemo brke, kdor jih ima, potem pa gremo — na delo v tovarno ali na klop, kdor nima dela. Pesem je ostala pesem.

Kadar treznomisleči socialisti govore o revoluciji, imajo v mislih socialno revolucijo. Socialna revolucija pa ni podiranje in požiganje palač, metanje bomb in marširanje po ulicah in poljih s puškami na ranah. Če je samo to socialna revolucija, tedaj so vojaki najboljši revolucionarji; najboljše je, da gremo vsi delavci v armado in se naučimo dobro streljati in spuščati strupene pline. Ne, to ni naš idejal socialne revolucije. Res je, da je doslej bilo v prevratih dosti bojev z orožjem in prelijanja krvi, ali to je v mnogih slučajih prišlo — in lahko še pride — ravno radi tega, ker je tako malo delavcev pripravljenih s svojimi glavami za velik moment.

To pa ni vse. Fizična sila, če je potrebna in če mora biti, še ni revolucija. Orožje — ako ga je dosti — lahko strmoglavi stari sistem, ne more pa zgraditi novega. Ruska revolucija, ki je bila izvojevana s fizično silo, je podrla carizem, ni pa še zgradila socializma in ga tudi ne bo še dolgo, dolgo časa. Ako hočeš podreti staro hišo, je to lahko delo. Vsakdo, ki ima močne mišice in navdušenje, zna podirati. Ampak na razvalinah stare hiše zgraditi novo in boljše poslopje je pa drugo delo, za katero ni več vsakdo dober. Za gradnjo nove stavbe je treba arhitektov, zidarjev, tesarjev itd. Treba je delati z glavo.

To je point, ki ga je treba razumeti. Edino oni, ki znajo poleg podiranja tudi graditi, so dobri revolucionarji. Socialna revolucija, ki

hoče biti uspešna, mora biti konstruktivna, ne samo destruktivna. Konstrukcija je pozitivna stran revolucije. Vsak pravi revolucionar mora biti konstruktiven revolucionar. Kdor pa hoče biti konstruktiven revolucionar, mora nekaj znati, mora se učiti, mora se zanimati tudi za znanstvena in tehnična vprašanja.

Mislite si na primer, da imate že danes pri liko osvojiti si tovarno, v kateri delate. Okupacija tovarne, ako je moč na vaši strani, se lahko izvrši. Kaj pa potem? Delavci lahko nadaljujejo svoje delo, to je res, ampak delavci vendar niso tako nespametni, da bi riskirali ta korak samo zato, da bodo nadaljevali isto delo za iste plače. Na vsak način morajo že prej imeti načrt, kako bodo obratovali in sami vodili podjetje, da jim bo prinašalo dobiček vsem skupaj. Ali so sposobni za ta posel? Če so, je dobro; če niso, kaj pomaga revolucija? To velja za vse industrije, za mesta, za vso deželo, za ves svet. Recimo, da so delavci Amerike danes poklicani prevzeti upravo industrij, železnic, rudnikov, finančnih zavodov, šol, bolnišnic in drugih institucij. Ali so sposobni za ta posel? Nekaj jih je, vsi pa gotovo ne. Kaj potem? Oni, ki so sposobni, ne morejo vsemu kaj. Ali naj pokličejo na pomoč stare manežerje, bosse, direktorje in eksperte? Na vsak način bi morali to storiti. To so morali storiti v Rusiji. Sprva so boljševiki pometali vse direktorje, upravitelje in zvedence v ječo, kolikor jih ni ušlo na tuje, kasneje so jih pa morali klicati nazaj v službo, ko sami niso bili kos ogromnemu delu.

Nauk vsega tega je, da delavski razred se mora učiti, mora imeti podlago izobrazbe, ako si hoče izboljšati svoj položaj in uspešno zmagati. Kdor govori, da delavcu se ni treba učiti, da je potrata časa, če čita znanstvene knjige in članke in da je dovolj, če se drži svoje revolucionarne politike — kdor tako govori, ta je slab prijatelj delavstva in še slabši voditelj. Tak ni vreden nobenega zaupanja.

Saj vendar vedno pravimo: Delavec, čitaj, čitaj! — Kaj pa naj čita? Same novice? Te čita rad, kdor sploh kaj čita, ne da bi mu treba prigovarjati. Povesti in pesmi? Dobro. Čitanje dobrih povesti je potrebno. Jaz jih tudi čitam. To zabava človeka in obenem ga indirektno uči. Lepa pesem blaži človeka. To je kulturna potreba.

Ali vse to še ni dovolj. Kadar pravimo: Čitaj, čitaj! — ne mislimo samo na novice, dopise, poročila in pripovedno čtivo. Predvsem mislimo na take razprave, članke in knjige, ki delavcu širijo znanje o vseh mogočih stvareh in vprašanjih. To je najglavnejše in najpotrebnejše. Šole ni nikdar dovolj in preveč — *dobre šole*. Ker delavec ni imel — ker mi vsi nismo imeli prilike, da bi bili v šolah dobili vse to znanje, se moramo zdaj sami šolati, če hočemo kaj znati.

(Dalje priložniti.)

“DELAVEC” V DETROITU

Nekoliko pregleda o njegovem početku in umiranju

(Ko smo prejeli ta članek, je “Delavec” še izhajal, dasi neredno. Dobili ga nismo že več tednov, iz česar sklepamo, da je prenehal. — Ured.)

V tem letu, natančno dne 26. januarja 1928 je detroitska naselbina dobila slovenski list, ki je prvi v Detroitu in najbrž tudi — zadnji. List ki ga imamo v mislih, se imenuje “Delavec”. Izhajati je začel 9. septembra 1926 v Chicagu namesto bivše “Delavske Slovenije” (glej Ameriški družinski koledar 1. 1927 “Jugoslovansko časopisje v Ameriki.”) “Delavec” ima za seboj zgodovino, s katero se ne more ponašati. Njegova predhodnica je bila “Slovenija”, ki je začela izhajati v Milwaukeeju novembra 1914. Decembra 1921 jo je njen lastnik Frank X. Veranich prodal hrvatskim komunistom za \$3,000, ki je bila zanje ena najbolj ponesrečenih kupcij, kar so jih napravili. To priznavajo med seboj tudi v Detroitu. Mr. Veranich je tedaj kazal komunistom zelo naklonjeno lice. Odšel je potem v stari kraj, od kjer so zaupno poročali, da išče komunistom za “Delavsko Slovenijo” (komunisti so ji dodali ime “delavska”) novega urednika. O tem je tedaj pisal “Proletarec”, dasi so komunisti vsled obzirov do takratnega urednika tajili Veranichevo poslanstvo. “Delavska Slovenija” je s časoma res dobila najprvo upravnika v osebi nekega Kosiča, ki živi sedaj, kot smo čuli, v Clevelandu. Razun njega se je pri nji izmenjalo še nekaj drugih upravnikov. Kosich je na revolucionarno grmenje kmalu pozabil; Sedaj se baje ukvarja z nagrobnimi spomeniki, ker je po poklicu kamnosek. Za Kosičem so naznanili, da pride preko luže odrešnik, katerega je Zinić imenoval Bartulović, potem pa so se imena zmešala, da je še danes Nevesekdo. Pôd novimi “upravniki” in “uredniki” je šla “D. S.” nagloma navzdol. Hrvatski komunisti so zalagali in zalagali, med prejšnjim urednikom in noovodošlim odrešenikom je nastal spor radi urejevanja (glej Frank Novakove članke “D. S.”, njen “začetek in konec” v Proletarcu oktobra-novembra 1926), v katerem je zmagal Nevesekdo ker drugače biti ni moglo, in “D. S.” je bila v jeseni 1925 preseljena v Chicago. Dne 2. septembra 1926 je pod bremenom finančnih neprilik prenehala, dasi so kolektali zanjo enako kričavo in demagogično kot sedaj, ko kličejo dolarje na pomoč v boju “proti Zavertnikovi inkviziciji”.

Sedanji urednik “Delavca” je torej isti, ki je bil glavni krivec vpropaščenja “D. S.” Prihajal je zelo pogosto v Detroit, večasi skoro vsaki teden. Če bi se vozaril tako sem in tja kak socialist, bi ga Nevesekdo gotovo obsodil “korupcije”.

Detroitaska hrvatska naselbina je prešla po vojni pod vodstvo komunistom tako zelo, da so jo smatrali za svojo največjo trdnjavo. V času razkola so se polastili Delavskega doma, katerega so zgradili socialisti, danes pa gospodarijo nad njim in ga lastujejo večinoma taki, ki niso zanj ničesar storili. V tem navdušenju in ognju je zakolebalo na ono stran tudi nekaj Slovencev, in te je porabil Mr. Nevesekdo za ustanovitev slov. kom. kluba, o katerem nič več ne čujete. Životari samo še nekak izobraževalni klub.

Ko so hrvatski komunisti v Chicagu izprevideli, da slovenski delavci nočejo “Delavca”, so njegovemu

uredniku enostavno rekli: Dobi izhod, da bo list imel kaj naročnikov in dohodkov, ali pa naj preneha.

Chas. Novak, kakor ga bomo imenovali od sedaj naprej, se je obrnil po pomoč v Detroit. Konferiral je, pisaril in naganjal. Posrečilo se mu je dobiti nekoliko delavcev ter biznismenov, ki so založili potreben denar, da so "Delavca" obvarovali vsaj začasno pogina. Šlo je nekaj mesecev nato je začel — izostajati, in ga ni na izpregled po več tednov.

"Delavec" se po selitvi v Detroit ni oglašal za komunističen list. Namesto označbe, da je komunističen, je zapisal pod naslovom na prvi strani "Glasilo slovenskega bojovnega delavstva". Po naselbini so raznesli in razposlali cirkularje, v katerih pravijo med drugim:

"... Naša naselbina v Detroitu je končno napredovala in dobila svoj list, ki bo na razpolago vsem društvam, organizacijam in vsakemu naprednemu rojaku..."

Tu ni torej nikjer govora o kakem komunizmu ali o delavskem gibanju. "Delavec" se je detroitski naselbini ponudil za "lokalen" list in govori samo o naprednosti in naprednih rojaki. Če to ni oportunistem — tedaj kaj je?

Cirkular ni pozabil na fraze o "zavednem delavstvu" in pravi:

"Naš list je glasilo zavednega slovenskega delavstva in kot tak bo zastopal in branil koristi delavcev, deloval za združenje vseh slovenskih in jugoslovenskih organizacij za kulturno povzdigo naselbine. — Ker vas prištevamo med napredne sloje in ker smo prepričani, da boste znali ceniti našo veliko nalogo, zato vam pošiljamo prvo številko lista ("Delavca") na ogled v upanju, da se boste naročili..."

Torej nikjer ničesar o Chas. Novakovem komunizmu... Vse je le "napredek". Pošljejo mi "prvo" številko na ogled in v cirkularju pravijo, da me prištevajo "med napredne sloje". Ali je to slovensko? Hrvatsko? Ali pa je zrcalo, iz katerega odseva ignoranca in nesposobnost "Delavčevega" urednika?

Nadalje apelira v detroitskem cirkularju:

"Želimo priobčevati vse kar koristi delavskemu sloju... Prispevajte po mogočnosti listu v obliki dopisov, vesti in poročil... Vsak posameznik je lahko naš dopisnik... Istočasno apeliramo na vas, da po mogočnosti podpirate svoj list... v obliki naročnin ali prostovoljnih prispevkov..."

"Krasna slovenščina"! Prispevajte po "mogočnosti" v "obliki" naročnin ali "prostovoljnih" prispevkov.

Ob zaključku zopet apelira na sentiment naselbine, češ, mi smo mi, mi moramo naprej, "naš" list "nam" je potreben.

"Mi upamo da se boste zavedali od kake važnosti je za našo naselbino imeti svoje glasilo in da boste napravili vse v vaših močeh, da istega čimbolj razširimo in ojačamo... — V upanju, da naš apel ne bo ostal glas vpijočega v puščavi mi vaš bralski pozdravljamo. — Za upravni odbor J. Skrbina, tajnik."

J. Skrbina ni napisal niti črke "od tega" apela. Cirkular je delo nakaze, ki je nakaza v "revoluciji" in slovenskemu časnikarstvu.

Da Mr. Chas. Novak ni POŠTENJAK, dokazuje ta cirkular. Nikjer v prej navedenih citatih ne omenja, da je komunističnega "prepričanja". On je enostavno napreden, kakor je bil Bingljev "Glas Svobode" ali pa frančiškanski "Am. Slovenec" in se "bori"

za delavce kakor zahteva njegov bizniški interes. Te cirkularje je poslal vsem Slovincem v Detroitu, ktere je dosegel, neglede kaj so: socialisti, katoličani, brezbrizneži ali kar že. Ponudil jim je za "glasilo" napreden (?) delavski list in jih povabil na sodelovanje. Poročajte — novice...

Tako je prijadrala nekdanja "Delavska Slovenija" v "obliki" svojega naslednika "Delavca" iz "krvave" revolucije "v napreden delavski list", ki se ponuja za glasilo naprednim slojem napredne slovenske naselbine v Detroitu... Pa vseeno ni šlo!

Chas. Novakov "napredni" "Delavec" je v Detroitu hiral, kakor je hiral v Chicagu. Če je mislil, da so slovenski delavci v Detroitu masa ljudi, s katero se lahko kak mišmašar poljubno igra, se je zmotil. Ker to ve, namreč ker je svojo zmoto spoznal, je zadržal ter razgrajal in psoval. Nam je prav, da smo ga tako kmalu primorali odstraniti krinko. Spravil se je na ljubo sebi in par abnormalnim krenkom zmerjati tiste naše delavce, ki so aktivni v pomožni akciji za stavkujoče premogarje. Spravil se je nad V. Cainkarja, ker ni hotel nasesti njegovi "strategiji". Zmerja Naceta Zlembergerja, ker je socialist. Če bi bil klerikalec, bi bilo vse dobro.

V svoji togoti se je spravil tudi nad društvo "Naprej" št. 5 SNPJ. v Clevelandu radi njegove inicijative za zmanjšanje števila delegatov konvencij SNPJ. Očita mu, da je prišla inicijativa iz Chicaga, kakor da društvo, ki ima 600 članov nima niti enega ki bi znal spisati inicijativo.

Togoti se tudi nad inicijativo johnstownskega ženskega društva SNPJ., ker se je "predrznilo" predlagati, naj se konvencija vrši v Clevelandu namesto v Chicagu. Tudi to inicijativo je podvrgel Chicagu, češ, nekaj "glupcev" bo gotovo nasledlo mojim lažem.

V Detroitu "Delavcu" ni šlo. V Chicagu je kolektal pod pretvezo, da ga hoče SNPJ. uničiti, torej rojaki, ki ste za revolucijo, sipljite dolarje, dolarje, dolarje, — pa mu jih niso nasuli. "Delavska Slovenija" je prenehala, ker so hrvatski komunisti rekli, da imajo dovolj težkoč z "Radnikom", in so sklenili, da ne bodo več plačevali njenih računov. "Delavec" je sedaj v enakih zagatah, in Chas. Novak je sklenil: Poskusimo z jerimijado proti Zavertniku. Nato je z velikimi črkami na prvi strani v okvirju naznanil, da je Jože Zavertnik upeljal inkvizicijo in grmade. "Doli z inkvizicijo!" je zakričal Bartulovič in dodal: Fantje, napravimo grmado dolarjev za "Delavca" proti Zavertnikovi inkviziciji. In dobilo se je po dolgem trudu nekaj bedakov, ki so rajše daš kot pa da se bi branili. Ampak tisto kar je nakolektal v "borbi" proti "inkviziciji" je malo.

"Delavec" v Detroitu je bil nadaljevanje maskiranega provokatorstva, kakor ga je vršil v Chicagu in preje v Milwaukeeju. V Detroitu ni dobil tistega ugodnega polja kot ga je pričakoval, zato se srdi. Tiskalo se ga je tukaj v 700 izvodih, plačanih naročnikov pa ni imel niti tri sto.

Kakšno je bilo stališče slov. socialistov v Detroitu napram "Delavcu"? Klub št. 114 JSZ. je sklenil, da ga bomo pustili ob strani in da se v javnosti z njim ne bomo pečali, razun ako bo nadaljeval s taktiko butanja v naš pokret. Butal je naprej, a mi smo ga ignorirali. V tem opisu vam podajamo le njegovo sliko, ker so jo eni mogoče že izgubili iz spomina.

"Delavec" v Detroitu je bil v demagogiji, zmerjanju in lažeh tak kakor drugod. Njegov urednik se namreč ni spremenil, ker se ne more. On ostane kar

je, kakor ostane Zvonko Novak samo Zvonko Novak. Drug drugega hvalita in drug drugega sta vredna.

"Delavec" se v Detroitu ni razširil. Denar, ki so ga založili dobri rojaki in drugi po stotakih, eni manj, drugi več, je pošel — tiskarna pa hoče redno vsaki teden toliko in toliko. Tudi urednik mora živeti. Na preselitev "Delavca" nazaj v Chicago ni več misliti kajti hrvatski komunisti so po več letih vendar spoznali, da je brezplodno metati tisočake proč za "spreobračanje" slovenskih delavcev. Eselpisti so to poskusili s "Socialistično Zarjo" in "propali". Ista usoda je doletela ljudi okrog "Radnika". Žrtvovali se težko prislužene tisočake hrvatskih delavcev, da pridobe "i Kranjce za revoluciju", medtem pa so se ji sami odpovedali ter postali oportunisti najbolj kramarske sorte.

Izhajati je začel neredno posebno meseca maja. Ko je izostala prva številka, je navedel za vzrok pomanjkanje novcev. Ko sta zaostali potem dve, je rekel, da je bil zaprt par dni. Ko je izpustil potem zopet eno številko, je v okvirju na prvi strani zaplakal, da "Delavec" zadnji teden ni izšel radi bolezni tiskarniških delavcev. — Torej, epidemija v tiskarni! V Resnici ne izhaja, ker nima, da bi plačal za tisk. Morda še izide, kajti denarna sredstva iščejo na vso moč — ampak je v takem štadiju tuberkuloze, da ga ničesar več ne ozdravi. Detroitška naselbina z njim ničesar ne izgubi.

***

Treba je poštene stranke, ne pa "poštenega" moža!

Governer Smith in Herbert Hoover sta zmožna človeka in oba imata večje administrativne zmožnosti kot katerakoli druga vodilna oseba obeh meščanskih strank izza leta 1916. Predsednik Združenih držav je sicer močna in vplivna osebnost, vendar pa ne more vsak predsednik ali predsedniški kandidat spisati svoje "platforme" ali vztrajati na isti. V Ameriki imamo vlado strank, in dokler bodo te stranke lastovali in "bosirali" bankirji, velekapitalisti in oni, ki se senčijo v milosti posebnih privilegijev — ali da ob kratkem povemo: posedujoč razred, bodo gledali vedno na to, da dajo delavcem toliko drobtin s svoje bogato obložene mize, da jih ohranijo pač pri življenju. Noben politični Mesija ne predrugači tega dejstva. Governer Smith in Herbert Hoover nista dozda pokazala še niti najmanjšega namena, da mislita predrugačiti ta dejstva. V deželi, kjer se v dimenzijskem obsegu širi brezposelnost, kjer je priklopela mizerija premogarjev in tekstilnih delavcev do vrhunca in kjer je pričel zmaj imperializma visoko dvigati svojo ostudno glavo, je naravnost tragično, da nobena od obeh meščanskih strank ali nihče njenih kandidatov ne smatra vrednim otvoriti odkrito in iskreno diskuzijo o teh perečih in nadvse važnih vprašanjih. Milijone volilcev bo oddalo svoje glasove po svojem tradicionalnem prepričanju ali po svojem naziranju glede vprašanja prihibicije in "suše", in to kljub dejstvu, da governer Smith ne more narediti demokratske stranke politično mokre, tudi če bi jo hotel, kakor ne more pri najboljši volji narediti Herbert Hoover republikanske stranke resnično "suhe".

Tretja stranka je nepotrebna, ker je tu socialistična stranka, ki z veseljem sprejme vase farmerje in delavce, da bomo močnejši v boju za človeške pravice in ideale.

Splošna zahteva po osvoboditvi Thomas J. Mooney-ja.

Dne 27. julija bo preteklo dvanajst let, odkar je zaprt Thomas J. Mooney, ki je bil obsojen v smrt na večalih radi znanega bombnega atentata o priliki patriotične parade, ki se je vršila dne 22. julija 1916 v San Franciscu. Pozneje je bila njegova smrtna kazen izpremenjena v dosmrtni zapor. Z dnevom njegove dvanajste obletnice v zaporu se bo pričela ponovna svetovna kampanja za njegovo osvoboditev in za priznanje njegove nedolžnosti od strani sodišča.

Izza njegove aretacije je šestero prič, ki so pri takratni obravnavi izpovedale obteževalno za Mooneyja, izjavilo, da so bile podkupljene in podpihane po gotovi "frame up" skupini.

Dne 27. julija bo šla h kalifornijskemu governerju Youngu posebna deputacija, kateri bodo načelovali Clarence Darrow, Frank P. Walsh in druge prominentne osebe. Po vsem svetu se bodo vršila velika delavska zborovanja v prid Mooneyja in protesti bodo poslani predsedniku Coolidgu ter kalifornijskim sodiščem. Posebni "Mooneyjevo klubi" se organizirajo v Združenih državah, Angliji, Nemčiji in Rusiji.

Tekom Mooneyeve obravnave je predstavila država četvero prič, ki so izpovedale proti Mooneyju. Priča John McDonald, degeneriranec in tat, je pozneje preklcal svoje pričevanje ter izjavil, da ga je k pričevanju prisilila policija; pristavil je tudi, da je bila identifikacija Mooneyja od njegove strani brez vsake podlage. Druga priča, Estela Smith, alias Moore, alias Starr, bivša prostitutka, ki je bila že svoječasno obtožena umora, je bila glavna državna priča proti Mooneyju. Tudi ta je pozneje izjavila, da je po krivem pričala, ker se je polakomnila deleža nagrade \$17.000, ki je bila razpisana za prijetje atentatorjev. Mellie Edeau in Sadie Edeau, ki sta takrat pred sodiščem izjavili, da sta videli Mooneyja na mestu bombnega atentata, sta istotako pozneje izjavili da sta po krivem pričali. Frank C. Oxman, ki je takrat nastopal v San Franciscu kot bogat živinorejec iz Oregona, je pri obravnavi identificiral Mooneyja kot moža, ki ga je videl na mestu napada. Pozneje pa so dokazali, da se je nahajala imenovana priča ob času napada v nekem oddaljenem predmestju San Franciscu. Ko je bil konfrontiran s tem dejstvom, je priznal, da je po krivem pričal.

Iz gornjega opisa je torej jasno razvidno, kakšnih prič se je poslužila država, ko je šlo za to, da se zadrigne vrat delavcem, ki se niso mogli ogrevati za poblaznelo evropsko moritev. Mirne vesti so hoteli predstavniki "pravice" "civilizirane" in "urejene" države poslati v smrt moža, čigar edini zločin je obstojal v tem, da je obsojal početje poblaznelih velekapitalistov, ki so iz krvi padlih žrtev kovali sebi kapital! . . .

Proč s tako justico in s tako urejeno socialno družbo!

***

Sodrugji agitatorji, koliko storite za širjenje naše literature? V literaturi je znanje, katero je vsakemu odprlo. Navajajte svoje razredne tovariše na čitanje. In navajajte jih, da bodo čitali to kar je njim v korist.

***

Ali kaj storite za razširjenje Proletarca?

J. S. MACHAR:

KROUTIL

(Iz knjige "Konfesije literata")

" — — — s katerim se toženec, Jan Kroutil iz Kralovic, samskega stanu, 40 let star, zaradi tatvine že šestnajstkrat predkaznovan, vnovič zaradi tatvine, izvršene v noči od 27. na 28. avgusta pri gospodu Hinku Jampehlesu — — — obsodi na osem mesecev zapora. Po prestani kazni se naj tožencu prepove bivanje v policijskem okraju praškem in naj se postavi pod policijski nadzor!" — se je glasila sodba slavnega sodišča.

"Torej: september eden, oktober dva, november tri, december štiri, januar pet, februar šest, marec sedem, april osem — in potem je takoj zopet spomlad, ponižno jih zahvalim, slavna sodnija", se je zahvaljeval Kroutil, potem ko je na prstih polglasno prištel do meseca, v katerem bo konec državne skrbi za njegove pozemeljske potrebe, "ponižno jih zahvalim, saj sem takoj vedel, osem mesecev, to je pošteno! . . ."

Kdor je pogledal v Kroutilov obraz, bi ne bil nikdar rekel, da je bil človek s takim obrazom že šestnajstkrat kaznovan zaradi tatvine. Tako pošten, vesel obraz! Dobrodušne bledomodre oči, goste obrvi, veliki nepravilni nos, velike ustnice, vedno gladko obrit, s stotino gub na čelu in na licih — zdelo se je najprej, da je eden izmed onih dobrih kmetičev, ki jih mrgoli Praga v kresnih dneh.

Starejši ljudje v njegovi rojstni vasi so se njegovih otroških let še dobro spominjali. V šoli je bil priden deček, pozneje pošten in vesten učenec pri nekem mizarju v sosednjem mestu; ko se je izučil, je šel po svetu. Kje je bil, kaj je uganjal, ni vedel nihče, črez mnogo, mnogo let je prišel v občino po odgonu — kot kaznovan zločinec. Ljudje so se temu čudili, imeli so ga za nedolžnega, saj je bil vendar tak poštenjak! Približala se je jesen, Kroutil je izginil brez sledu, kakor bi padel kamen v vodo, v spomladi pa se je po odgonu zopet vrnil. To je znana življenjska metoda nekaterih ljudi: na zimo se da zapreti, pred poletjem pride ven, ne seje, ne žanje in tudi ne spravlja v kaščo — in vendar živi. Bog veči, kako je prišel Kroutil do te življenjske filozofije, gotovo je, da je bil ž njo popolnoma zadovoljen. Tudi njegova rojstna vas se je na to že navadila. Ko so se spomladi prikazale prve lastovke, so ljudje pravili: "Aha, lastovke so že tu, sedaj bodo prignali Kroutila!" in res so ga kmalu prignali. V vasi so ga precej spoštovali, tam ni nikdar ničesar ukradel. Kmetje so mu dajali stražiti polja, vrte, in čudno! — tolikokrat kaznovani tat je bil najvestnejši paznik v celi okolici!

Od septembra do aprila je bil torej zopet oskrbljen.

Kaznjenci, znanci iz prejšnjih let, so ga pozdravili z navdušenjem. Kroutil jim je bil nekaka avtoriteta, imponiral je vsem s svojo odkritostjo in neko poštenostjo. Če sta si bila dva v kaki reči navzkriž, sta navadno sklenila: "Počakaj, kaj bo rekel Kroutil!" — in Kroutilova je obveljala. Videl je precej sveta in je vedel pripovedovati zanimive storije s svojih potovanj. Venomer bi ga bili poslušali. Ko je odhajal, je zavladala žalost v zaporu, njegov prihod je bil vsem tako ljub, kakor kmetu prvi škrjanček.

Nekega dne je stopil nadzornik v sobo.

"Kroutil," je rekel, "od danes naprej boste ordonanca gori pri gospodih, pojdite kar z menoj."

"Gospodje gori" so bili tudi kaznjenci, samo nekoliko boljši.

"Vsak dan imate pol ure časa, pa tam pometete, pospravite, dela ne bo mnogo, ker sta samo dva urednika, oba imata tudi po osem mesecev kakor vi, obnašajte se spodobno, ne bo vam škodilo, ta dva gospoda kadita neke fine cigare . . ."

Tako je postal Kroutil ordonanco pri "gospodih od novin". To je bilo v času, ko je par neprevidnih črk lahko češkega urednika takoj izoliralo za mnogo mesecev . . .

Dan je minil za dnevom, teden za tednom. Kroutil je pometal, pospravljal in kadil fine cigare. Včasih sta ga oba časnikarja zapletla v pogovor, v katerem sta ga izpraševala po njegovem prejšnjem življenju, po vzroku njegove kazni, in se čudila. Ta človek je bil navaden zločinec! In vendar je poznal načela časti in jih je občutil, bil je že sedemnajstkrat kaznovan — in vendar ni bil skvarjen! Smilil se jima je.

Prišla je zima, sneg, mraz, kisli sivi dnevi so gledali skozi zamrežena okna v izbo, bil je žalosten čas za ljudi brez stika s svetom.

"No, Kroutil," je vprašal nekega dne časnikar, "vi živite že sedemnajstič tako zimo tukaj, ali vam to ni zoprno?"

"Kaj naj storim, gospod, menda ne bom zmrznil kje v snegu kakor kak vrabec? Saj sem zadovoljen tako."

"Kaj pa če bi se vrnil v redno življenje, ali bi vas ne veselilo?" ga je vprašal drugi urednik.

"Vejo, gospod, to je pri meni težka reč. Sedaj bom dobil tukaj sedemnajsto spričevalo," in Kroutil si je v zadregi čehljal pristrižene lase, "pa res ne vem, kdo bi mi kaj zaupal, komaj pri nas v Kralovicah par češpelj in hrušek — teh pa po zimi ni treba stražiti . . . Moram se dati zapreti. Sicer pa to še ni najhujša reč, samo da se človek enkrat privadi," je pristavil z nasmehom in odšel.

Zima je počasi odhajala, bilo je v aprilu.

Čas je žežal kakor voda. Čez dva dni bi morali časnikarja in Kroutila zapustiti kaznilnico.

"Kroutil," je rekel tega dne eden izmed urednikov, "veselo novico imam za vas. Službo boste dobili."

Kroutil se je ustrašil. "Kje gospod, kje?"

"Pri našem listu. Malo, lahko službo. Tako pometanje v pisarnah in uredništvu, to boste denar znali, kaj?"

"In kedaj bi lahko nastopil?" je vprašal Kroutil.

"Tako, ko pridemo ven."

"Ampak, gospod, ko pa to ne gre. Oni me bojo od tod takoj poslali domu, v Kralovice . . . vejo . . ." in Kroutil je pristavil besedo, ki mu ni hotela iz ust, s kretnjo roke.

"Ah, po odgonu? Počakajte . . . da, tako bo šlo. Sam bom šel na policijo in vi boste ostali tukaj, da. Torej sprejmete?"

"Pa še kako rad!" in Kroutil je kar žarel od veselja.

V lepem jutru so prišli iz kaznilnice. Odgon je bil srečno preklican. Urednik je Kroutila takoj peljal na kraj njegove službe. Čudno! Kroutil je bil sedaj mračen, zdelo se je, da ga služba ne veseli preveč. Šla sta skozi pisarne, uredniške prostore in tiskarno, Kroutil je bil vedno bolj mračen. Niti sobica, ki mu je bila odkazana za stanovanje, ga ni razveselila.

Redaktor ga je presenečeno gledal: "Ali vam kaj manjka?"

"Nič gospod, vse je lepo," je odvrnil žalostno Kroutil . . .

Drugi dan zgodaj je prihitel k uredniku.

"Gospod, naj odpustijo, jaz te službe ne sprejemem. Samo zaradi vas ne. Tukaj je toliko ljudi, toliko priložnosti, lahko česa zmanjka — jaz se sicer na sebe samega zanesem — ampak, da bi kdo rekel: "To je vzel Kroutil," bi se mu lahko verjelo in gospod bi imeli po nepotrebnem sramoto, da ste me protežirali. Jaz se sicer na sebe samega zanesem, prisežem to, ampak tukaj je toliko ljudi — nihče ne ve, kaj se lahko zgodi!" . . . je razlagal Kroutil resno.

"Ampak Kroutil," ga je tolažil urednik, "saj vam jaz verujem in vas poznam!"

"Ne gospod, jaz te službe ne morem sprejeti — ne gre, saj sem že rekel . . . Poleg tega pa imam že drugo službo."

"Pošteno," je potrdil Kroutil, "kradel ne bom nikdar več."

"Pošteno?" ga je urednik prekinil.

"Upam, da boste mož beseda. Kroutil, pa pošteno. Žal mi je, da nečete, pomagal bi vam, veseli pa me, da ste se temu nečednemu poslu odrekli."

"Odrekel, gospod, prisežem, da ne bom več kradel. Bog vam plačaj vse," se je zahvaljeval Kroutil in odšel. Izginil je iz Prage . . .

Bilo je v septembru. Urednik je čital za list pripravljeno poročilo: *Iz sodne dvorane*. Čital je mehanično — naenkrat pa je postal pozoren. Prečital je, odložil list in se žalostno nasmehnil. "O ti zgubljeni falot! Kradel ni, toda zaradi razžaljenja Veličanstva in motenja vere ima od včeraj dve leti . . . Ima torej vendar še nekaj čuta za čast . . ."

Kdo kontrolira univerze?

Jasno je, kdo. Denarni interesi v svojo korist. Nedavno smo poročali o preiskavi, ki je dognala, kako trust vodnih sil, elektraren, plinaren itd. vpliva na univerze in srednje šole v svoji propagandi proti javnemu lastništvu. — Na ohijski univerzi v Athensu sta bila meseca marca odslovljena dva profesorja, ker sta javno izjavljala, da je sedanja borba premogarjev pravična, kar seveda znači, da so kompanije napram njim krivične. Za profesorja se je zavzela organizacija rudarjev, ki je poslala deputacijo k gubernierju Vic Donaheyju z apelom, da naj uvede preiskavo, v koliko so premogovniške družbe odgovorne za odslovlitev in v koliko kontrolirajo ohijsko univerzo. Dosegla ni seveda nič, kajti visoki učni zavodi so razen malih izjem vsi pod kontrolo kapitalističnih interesov — in to pod zelo spretno kontrolo.

Koliko ste v vaši naselbini že storili v tej kampanji?

Če ima vaša naselbina socialistični klub? Ali ste ga v tej kampanji povečali? Če ga nima, ali ga bo ustanovila? Ste že kaj storili za prireditve kampanjskega shoda? Je "Proletarec" pri vas razširjen?

Vse to in mnogo drugih vprašanj je na mestu, in če delavci hočejo, bodo odgovori na vse povoljni. Agitacija delavcev za delavsko stranko je samo njihova stvar, je delo, ki ga ne bo storil nihče, ako ga ne bodo sami.

Delavski pokret v Sloveniji

Piše Anton Vičič, Ljubljana.

Prišedši iz Amerike v Slovenijo, sem se obrnil na več merodajnih delavskih voditeljev, med njimi tudi na soobr. Franjo Koruna, da dobim zanesljive informacije in vpogled v delavsko gibanje v Sloveniji. Sodrugi Korun mi je povedal marsikaj zanimivega o delavskem pokretu, z namenom, da se seznanim s položajem tudi slovensko delavstvo v Ameriki. Omenjeni sodrugi je član raznih gospodarskih organizacij, je v številnih odborih ter splošno mož treznih nazorov; sedaj je zaposlen kot poslovodja Delavske pekarnice v Ljubljani.

On pravi, da bo treba še mnogo dela in dobre volje, preden pridemo spet na ono pot skupnega medsebojnega zaupanja, discipliniranega in požrtvovalnega delovanja, ki bo moralo prej ali slej slediti sedanji dobi, če hočemo, da bomo kot razredno zavedni delavci tudi v naši državi Jugoslaviji kaj veljali. Dalje meni:

Razdiralno delo je lahko in v kratkem času opravljeno; zopetna graditev pa je težka. Lahko je vzeti komurkoli čast in ugled, težka pa je zopetna vrnitev in restavracija.

Pred vojno je bilo v pokretu silno malo politično-, strokovno- in gospodarsko izšolanega delavstva, in še to, kar ga je bilo, ga je vojna razgnala na vse strani. Edina gospodarska organizacija, dasi še šibka in takorekoč v otroških čevljičkih, je stala na lastnih nogah. Vse ostali pokret pa je bil več ali manj odvisen od dunajskih central; posamezni tajniki in zaupniki so bili pod dobrim in izkušenim vodstvom. Po prevratu pa so se te razmere izpremenile. Pokret je postal samostojen, kajti dunajski sodrugi so se znašli mahoma onstran meje. Veliki vzhodni in srednjeevropski prekreti in sledeča revolucionarna ofenziva je — logično — zelo vplivala tudi na slovenskega sužnja.

Gibanje je dobilo silen razmah, in naravno, pri tem se ni moglo tako natančno gledati na kakovost in prepričanje ljudi, ki so se mu pridružili; tako se je vrnilo tudi mnogo elementov, ki se niso pridružili delavskemu gibanju iz prepričanja, marveč iz koristolovstva ali kakih drugačnih osebnih nagibov. Takozvani "novemberski socialisti" so se hoteli uveljaviti na vsak način; demagoške fraze so slavile svoje trijumfe, začela se je licitacija obljub in zahtev. Starejše in izkušene sodruge, ki so hoteli uveljaviti trezna in pametna načela, se je začelo obrekovati in izpodkopavati njihovo zaupanje, kar se je v nerazsodnih masah tudi obneslo. — Internacionalni recept po komunistični taktiki iz Moskve je opravil, kakor marsikje drugod, tako tudi v Jugoslaviji, svoje delo, ali menda nikjer tako popolno, kakor baš v Sloveniji. Razveseljivo je dejstvo, da mnogo teh razkolnikov ni danes več v delavskem pokretu; šli so, odkoder so prišli: v vrste meščanskih strank.

Ostale so gospodarske organizacije, ker se novinci na to polje resnega dela pač niso upali. Gotovo pa je, da so pod temi razmerami silno trpele in še trpijo tudi gospodarske organizacije in institucije.

Kakor politično in strokovno, tako se je tudi združeno gibanje po prevratu razširilo s silno naglico. To gibanje pa se je razširilo samo na širino, ni pa prodrl v globine združništva in njegovih idejnih misli. Vsesplošno pomanjkanje moke in sladkorja v letih 1919-1921 je privedlo v konzumne organizacije na tisoče in tisoče članov. Treba je bilo velikega aparata,

da je mogel zadoščati svojim nalogam. Ko pa si je zasebna trgovina spet opomogla in ko je bilo zopet dobiti v vsaki trgovini dovolj sladkorja, so iz nehvaležnosti in nepoznanja vrednosti teh organizacij začeli odpadati tudi njih člani, ki imajo danes vsepolno izgovorov, čemu več ne kupujejo v zadrugah. Nezavednost in indiferentnost na političnem in strokovnem polju se zrcali tudi v konzumnih zadrugah. Onim, ki so revolucionarji z jezikom, se zdi bolj revolucionarno kupovati v privatnih trgovinah in nositi denarne prihranke v klerikalne in liberalne zavode, kot pa v one, ki jih lastuje in kontrolira delavstvo! Žal da je mnogo delavcev, ki ne zaupajo v delavsko stvar, temveč imajo več zaupanja v sedanji kapitalistični državni red.

Končna stabilizacija dinarja je imela in ima še danes za posledico težko gospodarsko krizo. Neštete manjše trgovine so morale napovedati konkurz; da je pri tem zelo trpelo tudi združništvo, ni treba posebej poudarjati.

Položaja v takem gospodarskem razvoju ni menda nihče bolj umel kakor naš dalekovidni znani združnik s. Anton Kristan. On je šel brezobzirno svojo pot naprej ter je skupno s konzumnimi zadrugami ustanovil denarni zavod, ki je danes krona vsega združnega gospodarskega gibanja v Sloveniji, to je "Združno banko", ki je zdaj in v bodočnosti središče denarnega prometa, kjer se steka delavski denar v korist delavstva in celokupnega delavskega pokreta, da postane neodvisen od buržuazne kapitalistične družbe. Naravno, da je taka delavska samostojnost nasprotnikom škodljiva, zato mečejo tem ustanovam in vsemu delavskemu pokretu polena pod noge, kadarkoli se ponudi prilika. Treba je, da delavstvo razume predvsem gospodarski položaj ki je najvažnejši v delavskem pokretu; delavec mora pravitako vzeti svinčnik in računati, kakor računajo sami kapitalisti, če se hoče gospodarsko osamosvojiti. Zavihati si mora rokave in doprinašati žrtve, da si ohrani svoje gospodarske pridobitve in dobrine. Do utrditve teh pridobitev, pa mora biti delavec pripravljen, da je suženj samega sebe, zato, ker ga je zaslužnil sistem, kapital. Kapital se zbija samo s kapitalim, kakor se na vojni smodnik s smodnikom; kdor ga ima več, tisti bo zmagovalc. Kar boli proletarijat v Sloveniji, je to, ker ni cenene kredita. Proletarijat v Združenih državah bi v tem oziru lahko mnogo pomagal proletarijatu doma, posebno v Sloveniji, ki je še posebej žrtev Avstrije ter mora nositi na primer večje breme na svojih plečih kakor Srbija. Posojilo \$50,000 SNPJ. bi v tem pogledu mnogo pomagalo, da ne rečem utrdilo proletarijat v Sloveniji v splošnem. Je pa tudi to posojilo na zelo trdni podlagi ter v vsakem oziru varno. Nasprotniki tega posojila v Združenih državah so zelo grešili napram proletarijatu v Sloveniji, ko so delali težave gl. odboru SNPJ. v tem oziru. Tu naj ne velja izrek: če nimam jaz, tudi tebi ne dam, pač pa obratno: jaz imam, pa tudi tebi lahko nekaj dam, da si pomagaš na noge proti skupnemu sovražniku kapitalu.

Združna banka je tisti zavod, ki koraka to pot in kdor ji meče polena pod noge, ni mnogo vreden. Vanjo se steka ves denarni promet, ki cirkulira med delavskimi družinami in delavskimi institucijami. In ta banka pomaga, kjer je pomoč potrebna in na mestu. Lahko rečem, da če ne bi bilo tega zavoda, bi marsikatera dobra združna misel izostala. Velike težkoče so se premagale z naporom Zdržne banke. Sedaj se s ponosom gleda, kako se položaj od leta do leta izboljšuje in gre navzgor. Z nevoščljivostjo gleda marsi-

kdo na osebo Antona Kristana, to pa zato, ker ima rešpekt pred njegovo veliko organizatorično, gospodarsko in združniško silo in zmožnostjo. Ti ljudje ne uvidijo ali pa nočejo videti velikanske sile združništva, ki dobiva od njega vedno nove iniciative in s tem tudi vedno večji razmah. Da je treba pri tem delu velike previdnosti, je razumljivo, kakor je tudi samoobsebi razumljivo, da taki ljudje pri nerazsodnih ljudeh niso priljubljeni. Ljudje, ki se pečajo izključno s politikom, mnogokrat nimajo pravega razumevanja za težnje gospodarstva in združništva, in to se ne opaža samo pri nas na Slovenskem, kjer smo pač še vedno "Kranjci" in šele v razvoju, temveč tudi drugod po svetu in pri bolj kulturno razvitih narodih kakor smo mi. Polagoma pa se začena tudi pri nas na Slovenskem svitati. Strokovne organizacije, ki gredo paralelno z ostalimi, so tudi tukaj začele vračati zaupanje, pravitako tudi politične. Žal, pa imamo tudi v Sloveniji še vedno takih, ki so mnenja, da je pametnejše vlagati denar v meščanske zavode. Toda ti lahko vidijo, če sploh kaj vidijo, da baš majhni ljudje imajo največje zaupanje v delavski zavod, v katerem imajo za okroglo osem milijonov din. hranilnih vlog.

(Dalje prihodnjič.)

Zmaga nemškega proletarijata

Ves svet je nestrpno pričakoval izida volitev v Nemčiji, kajti od teh volitev je v veliki meri odvisen svetovni mir. Ako bi bili zmagali nemški reakcionarci, bi bili v vseh evropskih državah, zlasti pa v Angliji in Franciji visoko dvignili svoje glave ondotni reakcionarci. To je preprečil zavedni nemški narod s tem, da je oddal svoje glasove stranki, o kateri ve, da bo napela vse sile, da se ohrani svetovni mir, to je socialistični stranki, ki je pridobila od zadnjih volitev 1,260,000 glasov. Vseh glasov je bilo oddanih za socialno demokratično stranko 9,111,438, ter je dobila 153 poslancev, tedaj 22 poslancev več, nego ob zadnjih volitvah, tako, da je najmočnejša stranka v Nemčiji. Tudi komunisti so napredovali za 9 poslancev, skupno jih imajo sedaj 54.

Po dosedanjih ugotovitvah so dobili:

Socialisti	153	preje	131
Komunisti	54	"	45
Nacijonalci	73	"	103
Centrum	62	"	69
Ljudska stranka	44	"	51
Demokrati	25	"	32
Bavarska ljudska stranka	16	"	19
Narodni socialisti Hakenkreuzlerji	12	"	14
Gosp. stranka	23	"	17
Kmečka stranka	8	"	?
Krščansko narodna kmečka stranka	13	"	?
Ljudsko-prav. stranka	2	"	?
Saška kmečka zveza	2	"	?

Radost nas navdaja, ko vidimo, da se narodom vendar odpirajo oči, ter vidijo blazno politiko, ki vodi v reakcijo in vojne. Vsi pa, kateri želimo miru, delajmo z vsemi silami nato, da se proletarijat vseh držav, vseh ver strne še tesneje, ker le tako združen bo mogel preprečiti, da vojni zmaj nikdar več ne dvigne glave.

Delavske strokovne organizacije v Sloveniji

Franjo Aleš, Ljubljana.

DELAVSKO marksistično gibanje v Sloveniji se polagoma približuje ozdravljenju. Počasi in zelo previdno se sondira teren v Sloveniji za izrazito socialistično gibanje in nikdo ne more trditi nekaj nasprotnega s takimi ali takimi "fakti". Delovno ljudstvo v Sloveniji se je v teh desetih letih konsolidacije meščanskega gibanja zavedlo, da je mogoče le s pametnim in smotrenim delom urediti in usposobiti slovensko delovno ljudstvo proti domači buržuaziji in proti koncentriranemu pritisku velesrbstva.

Zelo počasi je prihajalo spoznanje v delovne množice, zelo počasi je šel razvoj naprej in v jako počasnem tempu je pričelo delavstvo, ki tvori najzavednejši kader socializma, razumevati, da je samo v organizaciji in samo v vztrajnem delu — rešitev.

Kot prvo silo v delavskem socialističnem gibanju v Sloveniji so se izkazale združene strokovne organizacije. One prve so spoznale, da je delavstvu predvsem treba enotnosti, kadar je treba nastopiti za delavske razredne interese. Strokovne organizacije so bile prve, ki so sprožile misel po enotnosti izkoriščanih proti izkoriščevalcem, proti bratomornemu boju radi ideologije II. ali III. internacionale. One so bile prve, ki so računale z danimi pogoji, ki so računale na to, da je miselni razvoj slovenskega delovnega ljudstva še na nizki stopnji, da tudi inteligenca ni dovolj izobražena, da bi razumela in znala razumevati dejanski položaj v Sloveniji.

Socialistično gibanje je veliko trpelo, po svetovni vojni, ko je splošni komunistični val zrevolucioniral vse delovne mase in jih navdušil za komunističen družabni red. Delovne mase so tedaj živele samo v iluzijah, predstavljale so si, da jim je mogoče prevzeti oblast brez prejšnjega smotrenega in organizacijskega dela, brez pravega smisla in razumevanja, kakšna sploh more biti komunistična država. Ljudje niso bili zadovoljni s krvavo vojno, ali ker so se klali med seboj po frontah, so hoteli krvi, krvi meščanske, proletarske socialpatriotske, kakor si še želi alkohola že natreskani pijanec. Še in še. — Ta val je spravil ljudi iz uma ne samo drugod, temveč posebno pri nas v Sloveniji, ki je bila od nekdaj in je v splošnem še: domena klerikalizma.

S konsolidacijo meščanskega sistema v državi, ki je nastopila jako počasi in z velikimi naporji, pa je jela čimdalje bolj prodirati tendenca po združitvi proletarskih sil proti meščanstvu v — strokovnih organizacijah. In že kot prvi uspeh socialističnega gibanja na Slovenskem se je pokazalo zedinjenje vseh marksističnih strokovnih organizacij v Sloveniji leta

Tedaj (leta 1925) so mnogi uvideli, da je mogoče samo pod eno zastavo naprej do uspehov, do zmage. Ne več samo socialističnih, ne več samo komunističnih, ne več socialno-demokratskih strokovnih organizacij, ki bi se bojevale med seboj, mesto da bi stvorile enotno razredno fronto proti domačemu podjetniku in kapitalistu. Delavstvo je postalo že toliko zrelejše, da je ustvarilo samo eno, ali to razredno borbena strokovno organizacijo.

Strokovne organizacije v domovini pa imajo tudi težko nalogo, kajti ni vse samo organizirati. Treba je tudi izbojevati sebi pravice, ki so danes še "pravice" vladajočega razreda. Treba je upoštevati, da je v Slo-

veniji še vedno občutna gospodarska depresija, da se v nešteti industrijskih obratih dela v zelo zmanjšanem obsegu, da se odpušča delavstvo, da se zmanjšuje delavske mezde in da se podaljšuje delovni čas. Treba je imeti pred očmi dejstvo, da je postala izvozna bilanca Jugoslavije pasivna in da se javljajo tudi v poljedelstvu znaki težje krize. S kmetov prihajajo vedno večji roji v industrijske kraje. Udinjajo se pri podjetniku, ali na ta način se še bolj večja kader brezposelnih, ki niso zaščiteni in ki so izpostavljeni mrazu in gladi. V splošnem se kaže vsa teža socialnih razmer v vedno slabšem socialnem položaju delovnega ljudstva, ki poleg vsega še komaj zmaguje pod težo davčnih bremen.

Vsa akcija podjetnikov in meščanstva za konsolidacijo režima pa gre za tem, da postopoma znižuje delavstvu že itak male in mizerne mezde, podaljšuje delovni čas že na 12 ur dnevno in izvaja racionalizacijo v vseh industrijskih obratih. Meščanstvo, ki je prevzelo tudi vladno v parlamentu, je pričelo s postopenim napadom na delovno ljudstvo tudi z davki. Ne samo izsesavanje v tovarnah, na polju, na stavbah, temveč tudi izsesavanje po davčnem aparatu, — vse za konsolidacijo meščanskega režima v Jugoslaviji.

Toda to še ni vse. Težo socialnih bremen povečava tudi političen položaj v državi, ki še vedno ni prav posebno jase, pa čeprav obstoja nova jugoslovanska država skoraj deset let. Nad delovnim narodom se ne izvaja samo razreden pritisk, temveč tudi političen. Državni organi so postavljeni v službo podjetnikov proti delavcem in uradnikom. Država sama pa daje z različnimi redukcijami v svojih podjetjih iniciativo privatnim podjetnikom, meščanstvu, ki s svojimi ukrepi stalno slabšajo gospodarski in socialni položaj proletariata.

Upoštevajoč vsa ta gola dejstva mora biti borbeno plat strokovnih organizacij previdno in smoteno naperjena proti izkoriščevalskemu razredu. Ne sme biti pomanjkljiva; sloneti mora le na razmerah, ki so, in uveljaviti se mora le tedaj, če vidi, da more s svojim nastopom in afrontom roditi zaželjene uspehe. Res je, da ni žrtev brez razrednega boja. Saj je razredni boj, boj za proletarsko demokracijo, ki jo meščanstvo ne priznava, noče priznati. — Toda, če še ni teren dovolj sondiran, dovolj popolen, tedaj je treba uvideti, da je treba najprej graditi, graditi in zopet graditi in šele potem, ko je organizirano, ko se postavi *organizirani razred proti organiziranemu razredu*, izvesti svoj borbeni načrt. Vsaka druga strokovna politika za delovno ljudstvo ne more biti koristna, kajti z neorganizirano akcijo proti podjetnikom, morejo biti le nepotrebne žrtve.

Zato je tudi naloga strokovnih organizacij, da se one energično zavzamejo za koncentracijo vsega proletarskega razrednega gibanja, kajti koncentracija proletarskih sil proti meščanstvu more edino dati podlago za konsolidacijo socialističnega gibanja v Sloveniji.

In to nalogo danes izvršujejo slovenske strokovne organizacije. Organizirajo vse, kar je proletarskega. S svojim delovanjem podkrepujejo zavest slovenskega delavca, uradnika, nameščenca in s tem nudijo delovnemu ljudstvu v Sloveniji miselno podlago, politično zrelost, ki narašča z vsakim dnem. S svojim nastopom pa dokazujejo, da se socialistično politično gibanje na Slovenskem čisti in da vstaja počasi sicer, toda tem bolj sigurno, — slovenska socialistična proletarska stranka, ki bo izvojevala boj, ki ga bije slovensko delovno ljudstvo z meščanstvom in z velesrbstvom.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

PIKNIK SOCIALISTIČNE STRANKE V WESTMORELAND OKRAJU.

LATROBE, PA. — Socialistična stranka v Westmoreland okraju priredi dne 22. julija izlet ali piknik na Bousers Grove. Ta kraj je oddaljen kakih deset minut hoda od železniške postaje Manor, Pa. Vabljeni ste vsi Slovani in druge narodnosti, da se udeležite piknika v čimvečjem številu. Nastopili bodo razni govorniki in če mogoče tudi Norman Thomas, soc. kandidat za predsednika Zdr. držav, ali pa Maurer, kandidat za podpredsednika.

Za vse bo preskrbljeno. V slučaju slabega vremena se gre lahko pod streho, kjer je zraven drčišče (Skating Ring). — Torej 22. julija vsi v Bousers Grove park! — *Odbor.*

STAVKA, KREPELJCA IN PROGRESIVNI BLOK.

WHITE VALLEY, PA. — Dne 16. aprila nas je pozval "Save the Union" odbor na stavko. V Exportu je trajala stavka tri dni, pri nas pa en teden. V štirinajstih dneh so šli nazaj na delo vsi, ki so spet delo dobili; mnogo pa jih je, ki so izgubili delo in sedaj jim daje dotični odbor nekako podporo ki obstoji v rižu in fižolu. — Policijska krepeljca so v tej stavki tako padala po glavah, kot še nikoli prej; škoda le, da so zastoj trkala po glavah in da se je le malo glav odprlo. Jaz sem bil nevtralen, ker se mi je dozdevalo, kaj bo. — Rojaku Fr. Remicu so porušili hišo z dinamitom, ker je šel kot eden prvih na delo. Tudi drugi prejemajo anonimna pisma in vse izgleda, da se je rrvolucionija že začela. Moški imajo svoj klub, ženske svojega in prav tako tudi otroci svojega. Kaj ti ljudje pripovedujejo tej neumni masi, da jih tako zanorjena poslušča, ne vem, ker jih še nisem šel poslušat.

Nekaj Slovencev se je v tem metežu spametovalo in upam, da jih pridobim kot naročnike "Proletarcu", kadar se obrne delo na bolje; sedaj se dela samo po dva dni v tednu. — Tukaj imamo tudi progresiven blok pri društvu št. 232 SNPJ., in kandidat za delegata prihodnje konvencije je že izbran. *Poročevalec.*

STRAŠNA SMRT SODRUGA.

Dne 24. junija smo pokopali sodruga Matijo Arnolda. Delal ni že več mesecev; zadnjič pa je šel preiskovat šaht, če je vse v redu, in ob tej priliki ga je zadela strašna nesreča. Našel je, da je v šahtu nekaj narobe, nakar je takoj dal inženirju znamenje, naj ga potegne ven. Ta je to tudi storil, toda prezrl je varnostno znamenje na žici, in dvigalo je šlo nad streho, nakar je padlo nazaj v globino 90 metrov. Nesrečnež je padel iz dvigala nekam na stran ter obvisel na trebuhu na "reli". V tem položaju je ležal nesrečnik ves polomljen in onesveščen vso noč. Rešitelji so ga iskali na dnu, kamor je padel "geč", in ker ga tam niso našli, so začeli preiskovati šaht, dokler ga niso končno našli v onem strašnem položaju. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer je ležal še tri dni v nezavesti, nakar ga je smrt rešila nadaljnih muk. Pokojni sodrug je dosegel starost 68 let. — A. Z.

RAZNO IZ DETROITA.

DETROIT, MICH. — Na zadnji seji socialističnega kluba št. 114, ki se je vršila dne 23. junija, je bila udeležba prilično dobra. Udeležili so se seje tudi trije zunanji sodrugi, med temi tudi sodrug Frank Longwill. Sodrugi Longwill je bil bratski delegat iz Belgije na konvenciji socialistične stranke v New Yorku; zdaj prireja predavanja po Ameriki. Sodrugi Longwill nam je v kratkih besedah razložil obstoj socialističnega gibanja v Evropi. — Drugi je bil A. Rubenstein, stari socialistični borec v Detroitu in organizator za detroitski okraj. Govoril je o potrebi kooperacije v socialistični organizaciji. Tretji je bil sodrug tajnik Ameriške socialistične organizacije v Detroitu.

Klub št. 114 je zaključil da se v bodoče ne vrše seje več na Kirby Ave., temveč na Victor Ave., v dvorani Woodsmen of the World, in ne več ob nedeljah, temveč vsak četrty petek v mesecu ob 8. uri zvečer.

Pred nekaj tedni se je poročil naš dobro znani rojak in sodrug Louis Urban z gospodično M. Koshnek. Bilo srečno!

Po šestih letih bivanja v Clevelandu se je spet povrnil v Detroit naš sodrug Ernest Bajc s soprogo. Želimo, da bi bil zopet aktiven med nami, kakor je bil, preden je odšel.

Dne 1. julija je obiskal detroitsko slovensko nasebino znani pogrebnik iz Clevelanda, Anton Grdina, predsednik Kranjske slovenske katoliške jednote in glavni govornik na shodu slovenske fare v Detroitu.

Zadnje čase prihaja precej slovenskih premogarjev v Detroit. Oni, ki vztrajajo, dobe kako delo, mnogi pa se vrnejo, odkoder so prišli, če po nekaj dneh ne dobe dela.

Balkaniziran Detroitčan.

DROBIŽ IZ COLLINWOODA.

COLLINWOOD, O. — Miss Štefanija Česnik in Joseph Tolar sta zaključila, da ni prijetno, če je človek samski, pa sta napravila zaroko in v kratkem bo poroka. Miss Česnik je hči našega somišljenika ter bivšega sodruga Paula ter njegove soproge Barbare Česnik. Štefanija je aktivna članica pev. zbora "Jadrana" ter ena njegovih najboljših pevk. Česnik kvartet je vam gotovo poznan. Štefanija mu pripada. Joseph Tolar je sin Louis in Ivanke Tolar, ki so se naselili tukaj pred nekaj leti iz Imperiala, Pa. — Dne 14. julija se poročita Mary Kuhelj in Louis Sodja. Mladim parom mnogo sreče!

Dne 8. julija smo imeli na programu piknik čitalnice Slov. del. doma in dramatičnega društva "Verovšek" na Vrbičevi farmi. V nedeljo 15. julija bo imelo piknik ravno tam društva "V Boj" št. 53 SNPJ. Kdor se ne bo peljal z avtom, se bo lahko poslužil busa. Pripravite košare z jedili, vsakovrstne pijače pa bodo tam na razpolago. Godbo oskrbi "One Man Band" Fr. Barbič ml. Pri tem pikniku sodelujejo tudi člani ter članice druš. "Strugglers". Busi odpeljejo izpred S. D. D. 15335 Waterloo Rd. ob 10. zjutraj, iz pikniškega prostora pa ob 7. zvečer. Kažipot: Vzemite Euclid Ave. do Painesvilla, tam na South State St., potem po Rd. 86 šest milj do gasolinske postaje in Anton Verbič Station. End of the line. — *Frank Barbich.*

TO IN ONO OD NAS.

PUEBLO, COLO. — Poletna vročina nas "baše", bi rekel on gav Tomaž. Poletje je sezona piknikov — ali izletov v "prosto naravo", kot beremo v dopisih. Najameš kje kak prostor, recimo na farmi pri rojaku ali komur že, tam navoziš vsega, da je za vse "dobro preskrbljeno", potrudiš se, da ne bo nikomur treba trpeti žeje, kar vselej znači, da bo tam, ki te napravi, ako si količkaj nezmeren, še bolj žejnega, pridejo "tof" ljudje, ki so se že drugod napili, in marsikak piknik postane "vsestransko zabaven".

Ena reč, ki nas v Pueblu zelo zanima, je zadržna prodajalna. Njen napredek je razveseljiv in še mnogo obeta. Polje je veliko in če bomo ostali zadržni ideji zvesti, bo naša prodajalna s časoma ena vodilnih trgovin v tem mestu. In čemu ne bi bila?

Priznanje za napredek zadržne gre vzornemu vodstvu. Direktorji in vse drugo v zadrži deluje, da se to podjetje utrdi in da se mu pridobi splošen ugled.

V nedeljo 17. junija je imela zadrža piknik. Prišli so naši zadržarji in prijatelji, družba, ki jo je človek vesel. A prišli so tudi taki, kakor jih omenjam v uvodu.

Eden mi je rekel: "Ti prokleta starokrajka navada, eni se je ne bodo nikoli otresli." Well, sem si mislil, so ljudje v človeški podobi in so živali v človeški podobi, dasi delajo živalim sramoto. Le govorimo včasih po pravici: pijača napravi iz marsikoga grdobo, ki med živali nima primere. Že tako je marsikdo neveden in se zabava le z zmerjanjem, kvantanjem ter pretepi, a če je udan še pijači, se ga je za bati posebno v družbi, ker jo pokvari. Te hibe najdete povsod — vsaj jaz sem jih opazil. Tisočero zabav, sej, shodov in vsakovrstnih priredb pokvarijo no, kako bi jim že rekel —

"Pr . . . ali boš — no, ti hudič . . ." Pa smo v oštariji na Kranjskem . . . Malo tepeža, eni sujejo drug drugega, tretji in četrti mire, pa kaj bi vam to pravil,

saj je povsod enako. In tako sem se zopet zameril onim ki nočejo slišati pametne besede. Pred tedni me je nekdo v sedaj že pokojnem "Delavcu" malo osuval (me ni nič bolelo) in nato konstatiral, da sem se potuhnil. Ne, prijatelj, nisem se potuhnil. O, tudi nate pazim, in na vse, ki silijo med večje. — *Old Timer.*

KJE KUPUJTE IN KJE NE KUPUJTE SVOJIH POTREBŠČIN.

COLINWOOD, OHIO. — Cleveland in Cuyahoga County je vsa preprežena s takozvanimi Chain prodajalnami od treh velikih kompanij. Te so: Fisher Bros.; Atlantic and Pacific in Krogars stores. Ti trije imajo medsebojno vojno, kdo bo prej drugega uničil in ga spravil iz trgovine. To je konkurenčna vojna. In tako zdaj ta, zdaj oni znižuje cene raznih živil. Trpi pa seveda pri tem delavstvo pri omenjenih trgovinah.

Pred časom je hotela "Retail Clerk's Association" organizirati prodajalce, ki so jako slabo plačani v omenjenih trgovinah. Toda takoj so vse tri kompanije skupno nastopile proti omenjeni organizaciji ter odpustile delavce, ki so bili, ali ki so nameravali pristopiti k organizaciji. Njihove pekarnice delujejo tudi pod odprto delavnico, zato je njihov kruh cenejši kot pa kruh unijskih pekarn, kjer so peki boljše plačani. Nadaljna pekarija, ki posluje tudi pod odprto delavnico, je Ward's Baking Co. Te kompanije so nepriporočljive delavcu, ker so neprijazne Ameriški federaciji dela; one delavce, ki si hočejo potom organizacije izboljšati svoj položaj, te kompanije izkoriščajo, šikanirajo in odpuščajo. Zato bodite previdni, kje kupujete svoje potrebščine in koga podpirate! Kupujmo tam, kjer so nam prijazni in v podporo, ki nam dajo glasove ter podpirajo našo politiko, oglašajo v naših listih, našem koledarju itd. Predvsem podpirajmo slovenske trgovce in slovenske zadržne prodajalne, katere imamo tri, in sicer dve v Collinwoodu in eno na St. Clair in 61. cesti v Clevelandu. — *F. Barbič.*

ZADRUŽNA BANKA V LJUBLJANI

se priporoča rojakom v Ameriki za vse finančne transakcije

Hranilne vloge obrestuje **nevezane po 5%**
vezane po 7%

Njene ameriške zveze so: 1.) S. N. P. J. v Chicagu. 2.) Amalgamated Trust and Savings Bank, Chicago, Ill., 111 West Jackson Blvd. 3.) Amalgamated Bank of New York, 11-15 Union Square, New York. 4.) Frank Sakser State Bank, N. Y.

Denar za našo banko se lahko pošlje eni teh bank s pristavkom:

Za račun Zadržne banke, (On account of Zadržna Banka), Ljubljana, Jugoslavia.

Zadržni banki pa je treba sporočiti, koliko in kam se je denar nakazal in kakšnemu namenu naj služi.

Obračajte se v vseh bančnih in podobnih poslih na naš zadržni zavod.

TO HOLDERS OF

Third Liberty Loan Bonds

The Treasury offers a new 3% per cent. 12-15 year Treasury bond in exchange for Third Liberty Loan Bonds.

The new bonds will bear interest from July 16, 1928. Interest on Third Liberty Loan Bonds surrendered for exchange will be paid in full to September 15, 1928.

Holders should consult their banks at once for further details of this offering.

Third Liberty Loan Bonds mature on September 15, 1928, and will cease to bear interest on that date.

A. W. MELLON,
Secretary of the Treasury.

Washington, July 5, 1928.

ZAPISNIK SEJE EKSEKUTIVE J. S. Z.

dne 27. junija 1928.

Navzoči, Frank Alesh, Filip Godina, Fred A. Vider, F. S. Tauchar, Fr. Zaitz, Blaž Novak, D. J. Lotrich, Fr. Udovich in tajnik Chas. Pogorelec. — Za predsednika seje izvoljen Godina.

Zapisnik prejšnje seje sprejet kot čitan.

Tajnik v svojem poročilu pravi, da je JSZ. zopet napredovala za dva kluba, in to med farmarji. Eden je bil ustanovljen v Willardu, in drugi v Sheldonu, Wisconsin. V prvega je pristopilo 24, in v drugega 6 članov in članic. Oba je pomagal organizirati Fr. S. Tauchar. Poleg tega je dobil 18 naročnikov "Proletarcu".

Klubi so več ali manj aktivni izvzemši kluba v Kraynu, Pa., in pa v Warrenu, O. Od slednjega nimam poročila že od meseca februarja t. l. Nato omeni, da je storil potrebne korake, da se klub ohrani med aktivnimi, ako le mogoče. Klub v Kraynu je postal neaktiven vsled dolgotrajne stavke. V La Sallu se delajo priprave za reorganiziranje kluba št. 4, kot je pred kratkem poročal s. Martinjak. Od zadnje do te seje se je zopet nekaj društev prijavilo v Izobraževalno akcijo, in njih skupno število sedaj je približno enako lansnemu. Ponudbe za tiskanje naših pravil so bile poslane več tiskarnam, in ker je bila od tiskarne S. N. P. J. najugodnejša, je bilo delo izročeno nji.

V Johnstonskem okrožju se je ustanovila Konferenca Izobraževalne akcije za centralno Pennsylvanijo, katere vodilni člani so se zavzeli, da zgrade iz nje resnično vzgojevalno ter agitacijsko organizacijo. Dasi ustanovljena nedavno, je imela že tri zborovanja.

Dopisi: Prečitano je pismo Norman Thomasa, v katerem izraža svoje zadovoljstvo nad brzojavko naše zbornice, ki mu je zagotovil, da bo JSZ. storila vse, kolikor mogoče v letošnji kampanji. Drugo pismo je poslal kongresnik Berger, istotako odgovor na zborovo brzojavko, kjer pravi, da ga veseli, ker smo se med drugim spomnili njegovega dela in mu izrekli zaupanje.

Zaitz poroča, da je zapisnik zbora urejen in da bo priobčen v izdaji z dne 5. julija. Je sedem strani krajši kot pred dvema leti, zato da bo več prostora za angleško prilogo, kakor je želel sedmi redni zbor.

Sklenjeno, da se prodaja posamezen izvod številke v kateri se objavi zapisnik in bo imela tudi angleško prilogo po 10c, da bo to vsaj deloma pomagalo kriti stroške.

Prečita se zapisnika pete in šeste seje zbora JSZ., ker na zboru nista bila čitana. Bila sta sprejeta kot predložena.

Se preide na razpravo o delu, ki spada v področje stavbinskega odseka glede nakupa stavbišča, oziroma poslopja.

Zatem sledi diskuzija o zborovih razpravah in resoluciji z ozirom na ustanovitev hrvatsko-srbske sekcije. Sklenjeno, da tajnik glasom zaključka, ki je bil sprejet na zboru, pošlje pismo odboru J. P. S. in obnem kopijo zapisnika. To komunikacijo uredi s sodelovanjem srbskih članov eksekutive.

Zaključek seje.

NAKNADNI PRISPEVKI SOC. KLUBU V AVELLI, PA.

AVELLA, PA. — Naš klub je prejel še naknadno podporo od kluba št. 224, Chicago, Ill., in sicer \$5.00, in od kluba št. 45, Waukegan, Ill., \$10.00.

Frank Bregar, tajnik.

"Proletarec" je razširjen med najrazumenjšimi čitatelji slovenskega tiska v Ameriki. Citajte ga tudi vi.

Frank Mivšek COAL, COKE AND
WOOD. GRAVEL.
Waukegan, Ill. Phone 2726

DR. JOHN J. ZAVERTNIK

ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad, 3724 West 26th Street

Stan 2225 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.

Tel. na domu Crawford 8440, v uradu Crawford 2212-2213. Uraduje od 2. do 4. pop., izvzemši torek in petek, in od 6. do 8. zvečer vsak dan.

SLOVENSKA PEKARNA

Slovenem in Hrvatom

v North Chicago-Waukegan, Ill.,

priporočamo moderno,
higijenično pekarno

"ROYAL BAKERY"

Gospodinjje, vprašajte pri vašem trgovcu
vedno in povsod za kruh iz naše pekarne.

ANTON F. ŽAGAR,

lastnik

1724 So. Sheridan Rd.

Tel. 5524

North Chicago, Ill.

FRANK VICICH

FURNITURE—UPHOLSTERING
—REPAIRING—REFINISHING

1842 W. 22nd St. Chicago, Ill.

Tel.: Canal 0384.

Se priporočata rojakom pri nakupu pohištva.—Vse kar se rabi za dom. Parlor Suit napravimo po naročilu. Sprejemamo vsa v tapetniško stroko spadajoča dela. Kupujte pri nas in si prihranite od 30 do 50%. Za popravilo nas pokličite na dom. Vsako delo garantirano.

Odrpto od 8. zjutraj do 9. zvečer.

Pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI.
Naročite si dnevnik
"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.
Ustanovljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILL.

Šesta konferenca klubov in društev Izobraževalne akcije za severni Illinois in Wisconsin

Šesta redna konferenca klubov in društev izobraževalne akcije JSZ. četrtega okrožja to je za Severni Illinois in Wisconsin se vrši v nedeljo, 12. avgusta v Sheboyganu, Wis. Zboruje v Fludernikovi dvorani in prične ob deveti uri zjutraj.

Pozivljamo vse klube in društva pripadajoča v Izobraževalno akcijo v temu okrožju, da izvolijo svoje zastopnike za to konferenco, in imena ter naslove izvoljenih zastopnikov pošljejo takoj po izvolitvi meni.

Apeliramo na vse klube in društva, da izvolijo zastopnike za to zborovanje. Zborovanje je važno, ker se nahajamo v volilnem letu, in volilna kampanja je že v polnem zamahu. Obe stari stranki, predstavnici kapitalizma in modernega industrijelnega suženstva, trošita že stotisočake za agitacijo svojih kandidatov; vrši se najintenzivnejša agitacija za njih izvolitev. Kakor so zastopniki denarnih mogotcev na delu, tako *moramo* biti tudi mi delavci: agitirati za svoje kandidate, kandidate, katere so izbrali politično organizirani delavci. Kaj smemo pričakovati od kandidatov, ki so imenovani od veleindustrijalcev, imamo že dovolj bridke izkušnje: Brezposelnost in utrgavanje plač, sodnijska preganjanja onih, ki se borijo za izboljšanje življenjskih razmer delavcev, in vedno naraščanje cen vseh

najpotrebnejših življenjskih sredstev. In dokler se delavstvo ne bo zdramilo iz svoje letargije, brezbriznosti, in se organiziralo v svoji politični stranki, socialistični, toliko časa bo samo predmet najnižkotnejšega izkoriščanja od strani velekapitala. Samoobramba, življenje samo že zahteva, da se borimo za izboljšanje naših razmer, in vsled tega se moramo organizirati politično; agitirati moramo za kandidate v postavodajne zbornice, katere postavi politično organizirano delavstvo; prirejati shode in konference, na katerih razpravljamo, kako je mogoče najvspešnejše zanesti agitacijo med one, ki se ne zavedajo dolžnosti napram sebi.

Taka konferenca ali zborovanje se vrši v Sheboyganu, Wis., na kateri se bo razpravljalo o vseh teh problemih. Pozvana so vsa društva pripadajoča Izobraževalni akciji JSZ., ki se nahajajo v tem okrožju — severni Illinois in v državi Wisconsin, da pošljejo svoje zastopnike na to konferenco; pozvani so istotako vsi klubi v temu okrožju, in povabljeni so vsi, ki se zanimajo za stvar. In upam, da se bodo vsi pozvani tudi odzvali in da bodo vsa društva ter klubi zastopani.

Na predvečer konference, t. j. 11. avgusta se pa vrši v isti dvorani velik javni shod, na katerem bodo nastopili govorniki v slovenskem, srbo-hrvatskem in angleškem jeziku. Pričetek shoda ob osmi uri zvečer. Imena govornikov objavljena v kratkem. Resno apeliramo na vse delavce v Sheboyganu, da se udeležijo tega shoda, in sicer vsi. Nastopili bodo dobri govorniki, ki vam bodo pojasnili sedanjí položaj, v katerem sa

MARTIN BARETINCIC POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ANTOINETTE BEAUTY PARLOR

FRANCES A. TAUCHAR, lastnica

Edino slovensko podjetje te vrste v Chicagu.
Permanent waving, marcelling, finger and water waving etc.

Znižane cene za stalne kljentinje.

3525 W. 26th STREET, CHICAGO, ILL.
Tel.: Crawford 1031.

Tel.: Crawford 2893.

Dr. Andrew Furlan

edini slovenski
ZOBOZDRAVNIK
V CHICAGU

3341 West 26th Street.

Uradne ure: Od 9. do 12. dop., od 1. do 6. popoldne in od 7. do 9. zvečer. Ob sredah od 9. do 12. dop.

FENCL'S RESTAVRACIJA IN KAVARNA

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Crawford 1382

Pristna in okusna domača jedila.
Cene zmerne. Postrežba točna.

ANTON ZORNIK HERMINIE, PA.

Trgovina z mešanim blagom.
Peči in pralni stroji naša posebnost.

Tel. Irwin 2102—R 2.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

ZMERNE CENE IN TOČNA POSTREŽBA.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplotno priporočam.

nahaja delavstvo v splošnem; pojasnili bodo, kako se delavstvo lahko drži izreka "Keep cool with Coolidge", in kaj lahko pričakujemo od kandidatov, katere so postavili oni, ki so "izbrali Hardinga in Coolidgea"; koliko je razlike med oboževalcem "Slona" in "Osla", da sta oba privezana k enim in istim jaslim, in oba zobljeta iz ene roke; pojasnili bodo, da je edina rešitev delavstva v svoji politični stranki, t. j. socialistični stranki, ki je tudi postavila svoje kandidate, o katerih se lahko z mirno vestjo reče, da so in bodo pravi zastopniki delavstva. — *Peter Bernik*, tajnik IV. konferenčnega okrožja.

Periodične smrti in vstajenja "Glasa Svobode"

V eni zadnjih števil "Proletarca" smo napisali nekrolog listu "Glas Svobode", ki je tedaj legel v svoji perijodični grob. Kot vestni kroniki pa moramo danes beležiti novost, da ga je njegov urednik in duševni oče spet obudil iz mrtvaškega spanja, kakor Krist svetopisemskega Lazarja. — Bingeljnov list ima trdo, dvoživkam podobno življenje; je kakor hydra, sedmeroglaví zmaj, kateremu za vsako odrobljeno glavo zraste nova. Podoben je indijskemu jogiju-fakirju, ki se da živ pokopati, dokler končno res ne nastopi njegova resnična smrt, ko se za njim za večno zapro groba vrata (da povemo s Prešernom). Kakšne injekcije je vbrizgal zdravnik svojemu bolniku in kje je dobil potrebni serum \$\$\$, ne vemo, ker nas to prav malo zanima; vemo pa to, da ta serum — če ni v zelo močnih dozah — ne bo dolgo vplival na jetični in ohromeli organizem mrtvoudnega bolnika, ki se je zapisal smrti tistega dne, ko je prvičkrat pozval k sebi svojega sedanjega zdravnika-urednika.

Alli ste že poslali tiste \$3 za naročnino na "Proletarca"? Ako še ne, storite to takoj.

Brushov fond za izboljšanje človeškega plemena

Charles Brush je dal pol milijona dolarjev v poseben fond, ki bo v gmotnem oziru na razpolago propagandi in znanstvenim prizadevanjam za izboljšanje človeškega plemena. Mr. Brush, ki je priznan znanstvenik, priporoča steriliziranje duševnih in fizičnih slabičev, da se jih onesposobi za reprodukcijo, ob enem propagira kontrolo porodov. Njegovo mnenje je, da ako se množitev človeštva temeljito ne omeji, bo svet s časoma prenapolnjen, kakor so ene dežele že sedaj (Kitajska, Indija, v Evropi Italija itd.) Mussoliniju taka prizadevanja ne ugajajo, in tudi Vatikan se zgraža, ampak svet mora rešiti tudi ta problem in ga bo rešil prej ali slej tako kakor bodo zahtevali njegovi interesi.

"LIRIN" PIKNIK

CHICAGO, ILL. — Slovensko pevsko društvo "Lira" priredi dne 12. avgusta svoj piknik, na katerega uljudno vabi Slovence iz Chicage in okolice ter vse prijatelje petja. Piknik se vrši na Vidmars Grove. — Preskrbljeno bo za vse in manjkalo ne bo ničesar; telesnega in duševnega razvedrila bo v obilici. — Torej, nasvidenje dne 12. avgusta na Vidmar's Grove na pikniku "Lire"! *Članica "Lire."*

Trinerjevo Grenko Vino

je najbolj naravna pomoč za redno delovanje želodca. Dnevi počitnic so preveč važni, da bi si jih zagrenili z želodčnimi neredi in njih posledicami. Slabo razpoloženje, nervoznost in splošna slabost hitro izgine, ako vzamete Trinerjevo grenko vino. Pri vseh lekarnarjih. —(Adv.)

OPREZNI LJUDJE

skrbe za varnost svojih vlog, in jih nagajajo tako, da dobe čim več obresti.
Naše investicije so za oprezne ljudi.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 Blue Island Ave.,

Chicago, Ill.

OTTO KASPAR, predsednik.